

บทที่ 3

สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ถ้าหากว่าระเบียบวิธีการศึกษาในแบบฟูโกต์ที่เรียกว่า Archaeology หรือ Genealogy จำเป็นต่อการตรวจสอบองค์ความรู้แขนงวิชาต่างๆซึ่งเป็นที่ยอมรับกันของสังคมปัจจุบันอย่างความรู้ทางการแพทย์ จิตวิทยา จริยศาสตร์หรือภูมิศาสตร์ ก็ควรจะใช้ระเบียบวิธีการดังกล่าวตรวจสอบแบบแผนหรือทฤษฎีถ้อยแถลงต่างๆทางด้านสังคมศาสตร์ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อสร้างคำอธิบายเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน เนื่องจากสิทธิมนุษยชนถือได้ว่าเป็นความคิดทางการเมืองที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุดแนวคิดหนึ่งในเวทีการเมืองระดับประเทศโดยนักปรัชญา นักสังคมวิทยา นักกฎหมายรวมถึงนักเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง¹ แท้จริงแล้วแบบแผนหรือประวัติศาสตร์เกี่ยวกับมนุษยชนจึงมีหลายรูปแบบแตกต่างกันออกไปตามขอบข่ายความสนใจของแต่ละแขนงวิชา ถึงกระนั้นก็เป็นที่น่าสนใจโดยทั่วไปว่าธรรมเนียมการอธิบายเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนมักจะเริ่มต้นศึกษาจากบริบททางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจการเมืองและวัฒนธรรมของตะวันตก ความคิดทางการเมืองจากฝั่งยุโรปและอเมริกาก็กลายเป็นผู้ตกย้ำ ผลิตซ้ำและทำยที่สุดสามารถกุมอำนาจในการสร้างทฤษฎีและองค์ความรู้ส่วนใหญ่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน หลักฐานที่พิสูจน์คำกล่าวข้างต้นได้แก่การที่สิทธิทางการเมืองและสิทธิพลเมืองมีสถานะเหนือกว่าสิทธิประเภทอื่นเนื่องจากเป็นสิทธิที่ถูกค้ำชูถึงเป็นอย่างแรกและมีผลบังคับใช้อย่างเคร่งครัดมากที่สุดในทางกฎหมายระหว่างประเทศ นอกจากนี้ถ้อยแถลงเกี่ยวกับสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองปรากฏในทุกพื้นที่ของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการทำสนธิสัญญาหรือข้อตกลงทางเศรษฐกิจหรือทำสงครามเพื่อสันติภาพและประชาธิปไตย

บุคคลทั่วไปอาจเข้าใจว่าสิทธิมนุษยชนก็คือสิทธิทางการเมืองและสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมืองและสิทธิพลเมืองก็คือมาตรฐานทางศีลธรรมและมนุษยธรรมที่ถูกต้องที่สุดในเวทีการเมืองโลกในปัจจุบัน แต่ในฐานะของผู้วิเคราะห์วาทกรรม จำเป็นต้องตั้งคำถามต่อสถานการณ์ความเป็นจริงดังกล่าว และสืบค้นว่าทฤษฎีความรู้เรื่องสิทธิทางการเมืองและสิทธิพลเมืองนั้นก่อตัวขึ้นภายใต้กฎเกณฑ์อันใด ได้กลายมาเป็นบรรทัดฐานทางศีลธรรมหรือมาตรฐานความชอบธรรมทางการเมืองในระดับโลกตั้งแต่เมื่อใด และการที่แนวคิดดังกล่าวดำรงสถานะที่สูงส่งเช่นนั้นเป็นเพราะความถูกต้องจริงแท้ในตัวของแนวคิดเองหรือถูกสร้างให้เป็นเช่นนั้น

¹Anthony J. Langlois, *The Politics of justice and Human Rights: Southeast Asia and universalist theory* (Cambridge: Cambridge University Press, 2001) pp.159-160.

ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาคำตอบต่อคำถามข้างต้นต้องสามารถตรวจสอบและเผยให้เห็นถึงเทคนิคและกลไกของอำนาจที่ผลิตระบอบความจริงเกี่ยวกับสิทธิ แบบแผนในการอธิบายทฤษฎีความรู้สิทธิมนุษยชนจากหลายๆฝ่าย โดยเฉพาะที่ขัดแย้งและไม่ลงรอยกัน เพื่อแสดงให้เห็นว่าอำนาจปฏิบัติการเพื่อทำการครอบงำ หรือทำให้มนุษย์เชื่อมั่นและยอมรับต่อคำอธิบายชุดหนึ่งชุดได้อย่างไรบ้าง ผู้เขียนได้ทำการแบ่งส่วนการวิเคราะห์ในบทนี้ออกเป็น 3 ส่วนด้วยกันคือ

3.1 ประวัติศาสตร์ที่ถูกสร้างของแนวคิดสิทธิมนุษยชน

3.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิธรรมชาติ

3.2.1 แนวคิดสิทธิธรรมชาติของจอห์น ล็อก

3.2.2 แนวคิดสิทธิธรรมชาติของโทมัส ฮ็อบส์

3.2.3 บทวิพากษ์สิทธิธรรมชาติของมนุษย์

3.3 แนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และบทวิพากษ์

3.3.1 บทวิพากษ์แนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

3.1 ประวัติศาสตร์ที่ถูกสร้างของแนวคิดสิทธิมนุษยชน

ในปัจจุบัน คนทั่วไปเข้าใจความหมายและขอบเขตของคำว่า "สิทธิมนุษยชน" ผ่านแหล่งความรู้พื้นฐาน (fundamental sources) ระบบหนึ่งนั่นก็คือ กลุ่มของตราสารระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองโดยสหประชาชาติ ไม่ว่าจะเป็น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948, กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม ค.ศ. 1966, ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิในการพัฒนา ค.ศ.1986 ,อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ในระดับภูมิภาค เช่น คำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของประชาชนแอฟริกัน , Charter of Paris for a New Europe: A New era of Democracy, Peace and Unity, European convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Nine Protocols.

นอกจากเอกสารข้างต้นก็ยังมีความรู้อีกชุดหนึ่งซึ่งถูกอธิบายควบคู่ไปด้วยกัน นั่นก็คือ "ประวัติศาสตร์การพัฒนาของสิทธิมนุษยชน" ซึ่งมักจะเริ่มตั้งแต่ การย้อนไปศึกษาความหมายของสิทธิมนุษยชนในยุคโบราณ ยุคของการต่อสู้ และความขัดแย้งในการเรียกร้องและยืนยันในสิทธิที่พึงมีพึงได้ (หากเรียงตามเหตุการณ์ความขัดแย้งอาจแบ่งสิทธิมนุษยชนออกเป็นสามประเภทหรือสามลำดับ ลำดับแรกได้แก่ สิทธิทางการเมืองและสิทธิพลเมือง ลำดับที่สองได้แก่ สิทธิทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม และลำดับสุดท้ายได้แก่ สิทธิของกลุ่มบุคคล (collective rights) รวมถึง

สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตัวเอง และสิทธิในการพัฒนา) จนกระทั่งถึงยุคที่มีการสถาปนาให้สิทธิมนุษยชนกลายเป็นอุดมการณ์สากลซึ่งทั่วโลกให้การยอมรับ อาจกล่าวได้ว่า ประวัติศาสตร์พัฒนาการของสิทธิมนุษยชนทำให้เราทราบถึง เจตนารมณ์ เหตุผลหรือความสำคัญของการครอบครองสิทธิดังกล่าวที่ไม่ปรากฏอยู่ในตราสาร เปรียบเสมือนรากฐานที่สำคัญในการทำความเข้าใจความหมายและความน่าเชื่อถือของสิทธิมนุษยชนชัดเจนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่แม้จะปรากฏทั้งตัวบทกฎหมายระหว่างประเทศและภูมิหลังหรือความเป็นมาเสมือนหนึ่งกลไกแห่งการป้องกันและสนับสนุนสิทธิมนุษยชน การละเมิดสิทธิมนุษยชนก็ยังคงปรากฏขึ้นอย่างสม่ำเสมอ หลายปัญหาไม่อาจได้รับการเยียวยาแก้ไขด้วยเครื่องมือเชิงกฎหมายหรือเชิงสถาบันทั้งหลายที่มีอยู่ ทำให้เกิดข้อสงสัยขึ้นว่าสาเหตุของการละเมิดสิทธิมนุษยชนคงไม่ใช่เพียงแค่อะกลไกที่ไร้ประสิทธิภาพหรือความผิดพลาดทางเทคนิควิธีการทางกฎหมายเพียงเท่านั้น แต่อาจเกิดจากการความบกพร่องของรากฐานเชิงเหตุผลนิยม (rational foundation) แบบแผนที่ใช้พูดถึงสิทธิมนุษยชนหรือการตกแต่งประวัติศาสตร์ของสิทธิมนุษยชนเอง

ประวัติศาสตร์สิทธิมนุษยชน ไม่ได้มีความเป็นหนึ่งเดียว หรือต่อเนื่องอย่างที่พยายามทำให้เห็นว่าเป็นเช่นนั้น แต่เต็มไปด้วยความเป็นเสี่ยงๆ และความขัดแย้ง ความแตกออกเป็นเสี่ยงๆ หรือไม่ลงรอยนั้นกลับถูกอำพรางและทำให้เห็นที่สามารถเรียงร้อยเข้าเป็นเรื่องเดียวกันได้ด้วยกฎเกณฑ์บางอย่าง กฎเกณฑ์นี้ไม่เพียงแต่กำหนดว่าความหมายและขอบเขตของสิทธิใดบ้างที่ถูกต้องหรือเป็นไปได้ เพราะในขณะเดียวกันอาจทำให้เกิดการตัดสินใจว่า “สิ่งที่ไม่ได้รับการระบุไว้ว่าเป็นสิทธิ” คือสิ่งที่แปลกแยก ไม่อยู่ในระบบระเบียบ ดังนั้นจึงไม่ได้รับการยอมรับหรือเคารพ* ดังที่ประเทศมหาอำนาจหลายประเทศไม่นับถือว่าสิทธิทางเศรษฐกิจมีสถานะเท่าเทียมกับสิทธิ

* การกล่าวเช่นนี้อาจทำให้มองเห็นว่า ความหมายของสิทธิในปัจจุบันกำลังถูกผูกขาดโดยกลุ่มคนบางกลุ่ม อย่างไรก็ตาม สถานการณ์สิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน กลับเป็นไปในทางตรงกันข้าม กล่าวคือ มีการอ้างสิทธิกันมากมาย หลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ความขัดแย้งที่มีในแต่ละสังคมขณะนั้น และไม่มีบัญญัติไว้ในปฏิญญาหรือกติกาอันใด (เช่น สิทธิในการฆ่าตัวตาย) ที่เป็นเช่นนี้ในด้านหนึ่งอาจวิเคราะห์ได้ว่า สิทธิในปัจจุบันนั้นมีความหมายใกล้เคียงกับ เสรีภาพในการกระทำการใดก็ได้ ตราบเท่าที่ไม่มีกฎหมายระบุว่ามีความผิด แต่หากพิจารณาในแง่ของเกณฑ์ที่กำหนดความหมายของสิทธิ อาจกล่าวได้ว่า กฎเกณฑ์หรือประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสิทธิที่ใช้อธิบายกันอยู่ ไม่ใช่เงื่อนไขเดียวที่กำหนดความเป็นไปได้ของผลประโยชน์ การมองสิทธิในความหมายว่าเป็น การกำหนดความสัมพันธ์เชิงอำนาจ จะทำให้เห็นว่าสิทธินั้นมีพลวัต เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจ จากสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจริงในแต่ละพื้นที่

พลเมืองและสิทธิทางการเมือง* นอกจากนี้กฎเกณฑ์ที่เข้ามากำหนดรายการต่างๆของสิทธิมนุษยชน เช่นที่ปรากฏอยู่ในคำประกาศทั้งหลายยังได้ทำวงเงื่อนไขว่ว่าการเป็นมนุษย์ที่แท้จริงควรต้องมีคุณสมบัติเช่นไรพร้อมกันไปด้วย กล่าวคือผู้ที่ควรค่าแก่การเป็นมนุษย์ จะต้องครอบครองคุณสมบัติดังต่อไปนี้ เช่นมีเสรีภาพ มีความเสมอภาคเท่าเทียม สามารถครอบครองทรัพย์สินส่วนบุคคลโดยไม่ถูกกีดกันขัดขวางหรือไม่ถูกกีดกันจากเผด็จการเป็นต้น² การทบทวนและวิพากษ์กฎเกณฑ์ที่วางเงื่อนไขว่ความหมายของสิทธิจึงเป็นโครงการที่เริ่มได้รับความสนใจมากขึ้นเรื่อยๆในแวดวงวิชาการ³ เนื่องจากทำให้เกิดการทำลายรากฐานทางเหตุผลหรือชุดของคำอธิบายเดิมๆ และเปิดเผยให้เห็นถึงชุดคำอธิบายหรือการตีความใหม่ๆ ซึ่งก่อให้เกิดความก้าวหน้าแก่วงการสิทธิมนุษยชนทั้งในทางทฤษฎีและปฏิบัติ

เรื่องราวความเป็นมาของสิทธิมนุษยชนนั้นมีอยู่หลายสำนวน (versions) ถ้าหากเราไม่มองสิทธิในความหมายที่แคบและตายตัวเกินไป ก็คงพบว่า ภายใต้ "ระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจ" ของสังคมหนึ่งๆนั้น เติบโตไปด้วยการจัดแบ่งผลประโยชน์ตามกฎเกณฑ์ที่สังคมนั้นกำหนดขึ้น เช่นในสังคมตะวันออกอาจไม่คุ้นเคยกับสิทธิในแบบตะวันตกที่อ้างว่าสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่ตระหนักได้โดยไม่ต้องมีข้อสงสัยหรือต้องมีเหตุผลอ้างอิง (self evidently) หรือหากจะหาหลักฐานมาอ้างอิงว่ามนุษย์มีสิทธิก็อาจจะใช้เหตุผลเรื่องศักดิ์ศรีหรือคุณค่าในตัวมนุษย์ หรือการเป็นปัจเจกบุคคลที่มีอิสระและมีเจตจำนง (will) ในตัวเอง สังคมตะวันออกอาจไม่เข้าใจหลักการดังกล่าวมากเท่ากับการปฏิบัติ "หน้าที่" (duties) ตามบทบาทที่ตัวเองได้รับ เช่น บทบาทของการเป็นพ่อ แม่

*โดยสาระแล้ว การแบ่งกติกาก่อออกเป็นกติกาว่าด้วยสิทธิทางการเมืองและสิทธิพลเมือง และกติกาว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมเกิดจากความเห็นที่แตกต่างกันในการบังคับใช้สิทธิ กล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งมองว่าสิทธิประเภทแรกสามารถบังคับการได้ มีความเป็นธรรม หรือปรับใช้ได้ทันที ในขณะที่สิทธิประเภทที่สองเป็นเพียงความหวังหรือความใฝ่ฝัน ไม่จัดว่าเป็นสิทธิมนุษยชนอันเหมาะสมแท้จริง Henry J. Steiner & Philip Alston, *International Human Rights in Context: law, politics, morals: text and materials* (Oxford: Oxford University Press, 1996) p.26.

²D.J Ravindran, *Human Rights praxis : a resource book for study action and reaction* (Bangkok: Asian Forum for Human Rights and Development, 1998) p.24.

³*ibid.*, p.25. and Anthony J. Langlois, *The Politics of Justice and Human Rights: Southeast Asia and universalist theory*, and Raymond Geuss, *History and illusion in politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 2001)

บทบาทของศาสนิกชน⁴ หรือในฐานะส่วนหนึ่งของชุมชนที่ตนเองอยู่อาศัย เช่น ชาวบ้านที่ดองอาศัย ทรัพยากรในป่าเพื่อดำรงชีวิตมีความเชื่อเรื่องผีหรือเจ้าที่ (spirits) เป็นกฎเกณฑ์คอยควบคุมการใช้ สอยทรัพยากรในป่า เพื่อความอยู่รอดของทั้งตนเองและสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่แห่งนั้น ในลักษณะนี้แม้จะไม่ปรากฏคำว่า "สิทธิ" แต่ทุกคนก็สามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างลงตัว สามารถอยู่ร่วมกับสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ โดยไม่เกิดความขัดแย้งจนถึงขั้นสังคมล่มสลายเนื่องจากกฎเกณฑ์ ที่กำหนดความสัมพันธ์เชิงอำนาจนั้นเกิดจากข้อตกลงร่วมกันของคนในชุมชน⁵

แม้แต่ในบริบทของตะวันตกเองคำบอกเล่าเกี่ยวกับจุดกำเนิดของสิทธิมนุษยชนนั้นก็แตกต่างกัน หลากหลาย บ้างกล่าวว่าการศึกษาสิทธิมนุษยชนสามารถย้อนไปได้ไกลถึงสมัยกรีก-โรมันที่ถูก อ้างว่ามีความเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนอย่างมากได้แก่ ความมีเหตุผลของมนุษย์ในปรัชญาของ เพลโต ปรัชญาว่าด้วยจักรวาลวิทยาและกฎธรรมชาติของพวกสโตอิก (stoics) , ซีซาร์ (Caesar) และระบบกฎหมายของโรมัน⁶ แต่นักวิชาการบางคนโต้แย้งว่าแนวคิดสิทธิเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ มนุษย์ลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อให้หลุดพ้นจากข้อจำกัดทางการเมืองและสังคมโดยเฉพาะความเชื่อทาง ศาสนาอย่างจริงจังและเป็นทางการอย่างในช่วงเวลาแห่งการปฏิรูปศาสนาในศตวรรษที่สิบหกหรือ การต่อสู้เพื่อโค่นล้มระบบศักดินาในอังกฤษ ฝรั่งเศสและอเมริกาในศตวรรษที่สิบแปด

ไม่ว่าจะเริ่มต้นจากจุดไหน ประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ล้วนแล้วแต่ พยายามจะเชื่อมโยงให้เห็นถึงพัฒนาการที่ยาวนานของแนวคิดเรื่องสิทธิ ราวกับว่าสิทธิมนุษยชน นั้นมีความต่อเนื่องและพัฒนาขึ้นโดยลำดับ แม้จะผ่านช่วงเวลาแห่งความขัดแย้งและการทำลาย ล้างกันอย่างรุนแรง ความพยายามดังกล่าวถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นเพียงการค้นหาลักษณะใน อดีตแล้วนำมาปะติดปะต่อให้กลายเป็นเรื่องราวที่น่าประทับใจ โดยฝ่ายเสรีนิยมที่ใช้ประโยชน์ จากประวัติศาสตร์ชุดเดียวกันนี้ * การอ้างว่าคุณค่าของการเป็นมนุษย์ (virtue of being human)

⁴Youcef Bouandel, *Human Rights and Comparative Politics*, p.13.

⁵ยศ สันตสมบัติ , "รัฐ ชุมชนและนโยบายการจัดการทรัพยากร : บทสำรวจองค์ความรู้," ใน *พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร กระบวนทัศน์และนโยบาย* (กรุงเทพฯ : สำนัก งานกองทุนสนับสนุนการวิจัย,2543) หน้า101-102.

⁶Youcef Bouandel, *Human Rights and comparative politics*, p.12.

* ในงานของ Guess แม้จะไม่ได้กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนโดยตรง แต่กล่าวถึงนักคิดเสรีนิยม ที่พยายามเรียงร้อยเรื่องราวในอดีต ด้วยการย้อนไปค้นหาจุดกำเนิด เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับ แนวคิดของตน ซึ่งบางทีแม้แต่ักประวัติศาสตร์ที่เข้มงวดที่สุดยังไม่สามารถยอมรับได้ พวกเสรีนิยม มักอ้างถึงล๊อค (John Locke) ในฐานะบรรพบุรุษของลัทธินี้ เช่นเดียวกับ นักคิดผู้สนับสนุนแนวคิด สิทธิมนุษยชนทั่วไป Raymond Geuss, *History and illusion in politics*, p.70.

รวมถึงการที่มนุษย์เป็นผู้มีศีลธรรมและมีเหตุผลมีสิทธิเสรีภาพว่ามีมาตั้งแต่สมัยกรีก⁷ บ่อยครั้งเป็นการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับยุคสมัย (ahistorical) กล่าวคือ เป็นการนำเอาแนวคิดชอบช่ายความหมายของ "สิทธิ" ที่คนทั่วไปเข้าใจกันในปัจจุบันในรูปของประโยชน์อันพึงได้ ไปเป็นบรรทัดฐานตีความความหมายของสิ่งที่เกิดขึ้นอดีตซึ่งอาจไม่ได้มีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกันแม้แต่น้อย*

พิจารณาภายใต้ขอบเขตของปรัชญาตะวันตก คำว่าสิทธิ (right) เริ่มปรากฏให้เห็นชัดเจนในข้อตกลงอันบัญญัติเป็นดับทกกฎหมายระหว่างกษัตริย์กับขุนนางของอังกฤษที่เรียกว่า "กฎบัตรแมกนาคาตา" (The Magna Carta, 1215) ก่อนหน้านั้น ไม่ปรากฏคำว่าสิทธิ (rights) ในข้อตกลงหรือสัญญาทางการเมืองใดๆมาก่อน จะมีก็แต่เพียงระบบความสัมพันธ์ของสังคมโดยรวมที่คำนึงถึงความสมดุลและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (harmony) ในฐานะส่วนหนึ่งของแบบแผนของจักรวาล (cosmos) ซึ่งกำหนดว่า บุคคลหนึ่งๆนั้นควรจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคมอย่างไร การกำหนดระเบียบ กฎเกณฑ์ หรือบรรทัดฐานทางศีลธรรมดังกล่าว ถือเป็นหลักธรรมนิยมปฏิบัติที่ไม่จำเป็นต้องระบุเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น การกล่าววามมนุษย์ควรจะต้องดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับระเบียบของจักรวาลที่มีเหตุผล (The cosmos' law of reason) ในปรัชญาของพวกสโตอิก (the stoics) หรือกฎธรรมชาติ (natural law) ในยุคกลาง กฎเกณฑ์ทั้งหลายเหล่านี้ล้วนแล้วแต่แฝงความหมายของสิทธิให้อยู่ในรูปของหน้าที่ที่มีต่อระบบการเมือง การปกครองและการเชื่อฟังต่อศาสนจักร เป็นต้น⁸

ในการศึกษาที่ผ่านมาทำให้ต้องตั้งข้อสังเกตว่า การระบุถึงกฎบัตรแมกนาคาตาในประวัติศาสตร์สิทธิมนุษยชนเสมือนหนึ่งเป็นเหตุการณ์สำคัญแรกๆ ที่มีผลต่อพัฒนาการของสิทธิเสรีภาพเป็นเพียงแค่ธรรมเนียมแบบแผนของชาติตะวันตก แท้จริงแล้วแนวคิดสิทธิเสรีภาพซึ่งระบุไว้ในกฎบัตรดังกล่าวอาจไม่ได้มีอะไรเกี่ยวข้องกับ คุณค่าหรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคเท่าเทียมกันของมนุษย์ทุกคน หรือผลประโยชน์ขั้นพื้นฐานที่มนุษย์พึงมีพึงได้ อย่างเช่นการมีชีวิตอยู่และการปฏิบัติตามเจตจำนงของตนเองแม้แต่น้อย เพราะสิทธิเสรีภาพในขณะนั้นเป็นเพียง

⁷ *Human Rights: the essential reference*, ed. Carol Devine and Hilary Poole. (Phoenix, Arizona: Oryx Press, 1999) p.4-5.

* ความเห็นในลักษณะเดียวกันนี้ดูงานของ Clark Butler, *History as the Story of Freedom: Philosophy in Intercultural Context*. (Amsterdam: Rodopi, 1997)

⁸ Youcef Bouandel, *Human Rights and Comparative Politics* (1997) pp.12-13.

แนวคิดที่จินตนาการขึ้นมาโดยกลุ่มขุนนางผู้ต้องการจำกัดอำนาจของกษัตริย์ในยุคนั้น* ทั้งยังถูกมองว่าเป็นการใช้สำนวนอันสละสลวย (rhetoric) เพื่อสร้างความชอบธรรมในการอ้างผลประโยชน์ของชนชั้นขุนนางไม่ใช่ปัจจัยจำเป็นพื้นฐานที่ถูกอ้างว่าติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิดและไม่สามารถพรากออกจากมนุษย์คนใดได้อย่างที่ปรากฏในปฏิญญาสากลหรือกติการะหว่างประเทศรวมถึงรัฐธรรมนูญของประเทศเสรีประชาธิปไตยทั้งหลายอย่างในปัจจุบัน

แต่ทว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามมาหลังจากนั้น ไม่ว่าจะเป็นการปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ในอังกฤษ (The Glorious revolution ,1688) ซึ่งทำให้เกิดคำประกาศเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในอังกฤษ และในอเมริกา (The English Bill of rights ,1689 and The American Bill of rights ,) การปฏิวัติในฝรั่งเศส (1789) และคำประกาศเกี่ยวกับสิทธิของมนุษย์ และรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศส (The Declaration of the Rights of Man and The French Constitution , 1791) ได้ก่อให้เกิดความหมายใหม่ของคำว่าสิทธิซึ่งหลุดพ้นออกไประบบพันธะหน้าที่ทางศีลธรรมแบบเดิม (the moral obligation) กล่าวคือมีการระบุถึงคุณสมบัติของความเป็นมนุษย์ที่มีคุณค่า และกำหนดให้อำนาจสูงสุดอยู่ที่ประชาชนจนถูกประทับตราว่าเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของประวัติศาสตร์ตะวันตก⁹ กฎบัตรแมกนาคาตาจึงถูกหยิบมาเสริมแต่งเพื่อทำให้เหตุการณ์การปฏิวัติและการประกาศสิทธิของมนุษย์ในศตวรรษที่สิบแปดดูเหมือนว่าเป็นจุดสูงสุด (ทั้งในแง่การประสบผลสำเร็จของการปฏิวัติและในแง่ของความขัดแย้งที่ไม่สามารถประนีประนอมได้อีกต่อไป) ที่จำเป็นต้องระบุถึงเมื่อกล่าวถึงประวัติศาสตร์สิทธิมนุษยชน และเพื่อทำให้จุดเหตุผลของตะวันตกที่ต้องการสนับสนุนสิทธิของปัจเจกบุคคลมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาช่วงเวลาหลังการปฏิวัติและปลดปล่อยมนุษยชาติอันเป็นคำที่นักคิดเสรีนิยมมักจะใช้กล่าวอ้าง¹⁰ สถานการณ์ของสิทธิมนุษยชนก็ไม่ได้ดำเนินไปอย่างราบรื่น การประกาศ

* กฎบัตรดังกล่าวเป็นข้อตกลงระหว่างกษัตริย์และขุนนางของอังกฤษ โดยขุนนาง (barons) นั้นต้องการหาวิธีประหยัดรายจ่ายและปกป้องเสรีภาพของตนจากกษัตริย์ที่เรียกเก็บภาษี อย่างหนักและบังคับให้ขุนนางเข้าร่วมในการทำสงคราม เนื้อหาสำคัญของกฎบัตรดังกล่าวก็คือ กษัตริย์ไม่สามารถเรียกเก็บภาษีก่อนที่จะได้รับการอนุมัติจากสภาผู้แทนในขณะนั้น และจะต้องหยุดจ้างทหารต่างชาติถ้าหากขุนนางปฏิเสธการทำสงคราม

⁹ Norberto Bobbio, *The Age of Rights*, p.76.

¹⁰ K.R. Minogue, "Natural rights, ideology and the game of life," in *Human Rights*, ed. E. Kamenka and Alice Erh-Soon Tay (London: Arnold, 1978) pp.14-15.

ความมีอยู่จริงของสิทธิในตัวมนุษย์ผ่านไปอย่างรวดเร็วเหมือนตกอยู่ในห้วงแห่งความฝัน * ความจริงหลังจากนั้นเต็มไปด้วยความสับสน ยุ่งยาก การฟื้นคืนของเผด็จการรูปแบบต่างๆ และแนวคิดใหม่ๆ ที่สนับสนุนและสร้างความชอบธรรมให้แก่การละเมิดหลักการสิทธิมนุษยชน ไม่ว่าจะเป็นความภักดีต่อชาติ เสถียรภาพความมั่นคง และอธิปไตยของรัฐ เหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นภายในดินแดนที่ประกาศยืนยันหนักแน่นถึงความสำคัญของสิทธิของมนุษย์ ทั้งในฝรั่งเศส หลังการปฏิวัติ 1789 ไม่ถึง 5 ปี รัฐบาลคณะปฏิวัติภายใต้อิทธิพลของพวกจาโกแบง ได้ใช้ระบบการปกครองที่ลิดรอนสิทธิเสรีภาพอย่างรุนแรง เพื่อกำจัดพวกนิยมกษัตริย์/เจ้า รวมทั้งผู้ต้องสงสัยว่าจะต่อต้านรัฐบาล ส่วนใหญ่เป็นผู้สูญเสียผลประโยชน์จากการปฏิวัติ ** ในอเมริกาก็เกิดสงครามกลางเมืองจากความขัดแย้งเรื่องทาสและยังร้ายแรงขึ้นเมื่อกลายมาเป็นความรุนแรงระหว่างประเทศในสงครามโลกครั้งที่สอง

เหตุการณ์ทั้งหลายเหล่านี้ทำให้ไม่อาจเชื่อมั่นได้ว่าสิทธิมนุษยชนในปฏิญญาสากลระหว่างประเทศต่างๆ แท้จริงแล้วมีรากฐานจากยุคแห่งความรู้แจ้ง (The Enlightenment) ที่ซึ่งแนวคิดสิทธิมนุษยชนได้อ้างตัวว่าก่อกำเนิดขึ้นมาอย่างน้อยเพียงไร ในระดับหนึ่งเราต่างตระหนักว่า ปฏิญญาและกติการะหว่างประเทศทั้งหลายถูกสร้างขึ้นภายใต้เงื่อนไขอีกประการหนึ่งนั่นก็คือ การถูกละเมิดสิทธิอย่างสม่ำเสมอ สิทธิใหม่ๆ ที่ปรากฏขึ้นเกิดจากการพิจารณาแล้วว่าการละเมิดในลักษณะใหม่ๆ เกิดขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างภูมิคุ้มกัน (immunity) *** ให้สอดคล้องตามกันไปด้วย ดังนั้นเกณฑ์ในการกำหนดความหมายที่เป็นไปได้ของสิทธิในยุคเริ่มแรกกับสิทธิในปัจจุบันนั้นจึงแตกต่างกัน สิทธิในปัจจุบันไม่ได้มีความคล้ายคลึงกันทางด้านอุดมการณ์หรือพัฒนาจากสมัยก่อนหน้าเสียทีเดียว อย่างน้อยเมื่อพิจารณาภายหลังการปฏิวัติ แม้จะมีการตั้งระเบียบของสังคมขึ้นมาใหม่ด้วยการให้อำนาจประชาชนเป็นใหญ่ แต่ก็มีฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดดังกล่าวอยู่ไม่น้อย เช่นในช่วง

* Tocqueville กล่าวว่ามันเป็นแค่การรบกวนการนอนอันเป็นสุขของเผด็จการ ซึ่งต้องการผูกมัดผู้คนทั้งหลายให้ตกเป็นทาสเป็นบางครั้งบางคราวเท่านั้น Norberto Bobbio, *The Age of Rights*, p.76.

** รายละเอียดเกี่ยวกับการยุคแห่งความน่าสะพรึงกลัวหลังการปฏิวัติในฝรั่งเศส ดูเพิ่มเติมใน เอ็ยม ฉายางาม, *ประวัติศาสตร์ฝรั่งเศส ค.ศ. 1789-1848* (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2523)

*** สิทธิในความหมายหนึ่งก็คือภูมิคุ้มกันให้แก่ผู้อ้างสิทธิ ไม่ให้ผู้อื่นเข้ามาทำอันตรายหรือขัดขวางเสรีภาพในการกระทำ Morton E. Winston, *The philosophy of human rights*, p.13.

เวลาหลังการปฏิวัติใหม่ๆฝ่ายที่ต่อต้านสิทธิของมนุษย์ที่มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีสิทธิธรรมชาติก็คือกลุ่มนิยมกษัตริย์ ในเวลาต่อมาข้อถกเถียงก็มาจากฝ่ายอื่นๆด้วย เช่นนักคิดแนวอรรถประโยชน์นิยม นักกฎหมายที่ต้องการใช้กฎหมายเป็นเกณฑ์วัดความถูกต้องและชอบธรรมของสิทธิหรือนักปรัชญาเชิงวัตถุนิยมที่ไม่เห็นด้วยกับอุดมการณ์สิทธิธรรมชาติ ดังนั้นความหมายและขอบเขตหรือประเด็นที่สิทธิมนุษยชนมุ่งศึกษาจึงถูกบิดเบือนไปตามความลงตัวของประโยชน์ในแต่ละยุคสมัย

อุดมการณ์สิทธิมนุษยชนในปัจจุบันเกิดขึ้นภายใต้ภาวะของการต่อรองผลประโยชน์จากหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายรัฐ สังคมชุมชน บัณฑิตบุคคล และเอกชนหรือภาคธุรกิจ ซึ่งต่างฝ่ายต่างมีเครื่องมือของตนในการเรียกร้องให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ของตัวเอง ยกตัวอย่างเช่น การสร้างให้แนวคิดสิทธิมนุษยชนเป็นประเด็นสากลที่ทุกรัฐต้องให้ความสำคัญและหามาตรการปกป้องเกิดขึ้นภายใต้บริบทของความต้องการหาสถาบันที่เป็นทางการและมีผลบังคับทางกฎหมายเพื่อต่อต้านและลงโทษต่อเหตุการณ์การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ และสงครามของฝ่ายนาซีในยุโรป¹²

เนื่องจากในบทที่สามนี้เป็นการศึกษาปฏิสัมพันธ์การต่อสู้เพื่อแย่งชิงอำนาจในการกำหนดความหมายของสิทธิทางการเมืองและสิทธิพลเมือง ข้อมูลทางประวัติศาสตร์รวมถึงถ้อยแถลงทฤษฎีแบบแผนที่น่าสนใจจึงมุ่งเน้นไปยังคำอธิบายหลักๆที่มีส่วนต่อการก่อรูปสิทธิดังกล่าว อย่างไรก็ตามเนื้อหาที่ตีความและเรียบเรียงขึ้นมาใหม่นั้นจะทำให้ทราบว่า เบื้องหลังของทฤษฎีที่ได้รับการอ้างอิงกันอยู่เสมออันมีเป้าหมายในการครอบงำหรือการควบคุมอยู่ที่ใด และมีมายาคติอะไรแอบแฝงอยู่ภายใต้ความจริงดังกล่าว

3.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิธรรมชาติ

การกล่าวว่าสิทธิทางการเมืองและสิทธิพลเมืองในปัจจุบันนั้น มีรากฐานหรือจุดกำเนิดจากปรัชญาสิทธิธรรมชาติ (natural rights) ซึ่งเคยได้รับความรุ่งเรืองในศตวรรษที่ 17 นั้นดูจะเป็นเรื่องที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในหมู่ผู้ที่ศึกษาปรัชญาเกี่ยวกับสิทธิ หลักฐานนั้นปรากฏอย่างชัดเจนในบทนำของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ ซึ่งกล่าวว่า มนุษย์ทั้งหลายเกิดมา มีอิสระเสรี และเท่าเทียมกันทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิ สิทธิดังกล่าวไม่สามารถพรากไอนได้ (inalienable rights) ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหาที่ปรากฏในคำประกาศสิทธิของมนุษย์ของอเมริกา ค.ศ. 1776 และของฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 *

¹²Anthony J. Langlois, *The Politics of Justice and Human Rights*, p.74.

*ในคำประกาศสิทธิของรัฐเวอร์จิเนีย กล่าวว่า มนุษย์ทุกคนนั้นโดยธรรมชาติแล้วมีอิสระและเสรีเท่าเทียมกัน และมีสิทธิบางประการติดตัวมาแต่กำเนิด :That man are by nature equally

ถึงกระนั้น ไซ้ว่าข้อตกลงทั้งหมดที่ปรากฏในกติกาหรือสัญญาาระหว่างประเทศจะเป็นมรดกทางความคิดที่สืบทอดโดยตรงจากทฤษฎีสติธรรมชาติ ความเปลี่ยนแปลงทางความคิดหลังจากนั้นมีนัยสำคัญตรงที่ เป็นการนำเอาปรัชญาสิทธิธรรมชาติเข้ามารองรับความชอบธรรมของสิทธิมนุษยชน ร่วมกับแนวคิดมนุษยนิยม ที่เน้นถึงศักดิ์ศรีหรือคุณค่าความเป็นมนุษย์ และสร้างแนวคิดความเป็นปัจเจกชนนิยมให้กลายเป็นลักษณะเฉพาะของสิทธิสมัยใหม่ โดยเฉพาะสิทธิทางการเมืองและสิทธิพลเมือง สิทธิธรรมชาติยังได้รับการวิจารณ์ว่าไม่ได้มีความหมายหรือมีนัยสำคัญอันใดเลย เป็นเพียงแนวคิดอันสับสนซึ่งเกิดขึ้นจากการปะทะกันระหว่างโลกทัศน์เก่าและใหม่ นั่นก็คือ แนวคิดกฎธรรมชาติและแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โลกทัศน์เก่าได้แก่แนวคิดกฎธรรมชาติที่กำหนดให้มนุษย์เป็นเพียงองค์ประกอบเล็กๆของจักรวาลอันยิ่งใหญ่และมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามระเบียบธรรมชาติเพื่อทำให้ระบบโลกเกิดความสมดุล ต้องทำการต่อสู้เพื่อแย่งชิงอำนาจในการอธิบายสถานะของมนุษย์กับโลกทัศน์ใหม่ที่เรียกกันว่าโครงการแห่งเหตุผลและความรอบรู้ (Enlightenment Project/The Age of reason) ซึ่งมองว่ามนุษย์เป็นศูนย์กลางของจักรวาล เป็นผู้ที่มีเหตุผลและมีศักดิ์ศรีของตัวเอง¹³

3.2.1 แนวคิดสิทธิธรรมชาติของจอห์น ล็อก

จอห์น ล็อก (John Locke 1632-1704) คือนักคิดคนสำคัญที่กล่าวถึงสิทธิธรรมชาติ แนวคิดของล็อกนั้นถือว่ามีอิทธิพลอย่างสูงต่อการปฏิวัติในอเมริกาและในฝรั่งเศส ดังนั้น จึงมักจะเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของผู้ศึกษาเกี่ยวกับสิทธิที่จะต้องกล่าวอ้างถึงเขา ในฐานะผู้วางรากฐานทางความคิดที่สำคัญยิ่งของสิทธิมนุษยชน การกล่าวเช่นนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่า ความเกี่ยวพันระหว่างทฤษฎีของล็อกกับความเป็นมาของสิทธิมนุษยชนนั้นถูกต้องยกย้า และผลิตซ้ำจนมีความเป็นสถาบัน และมีอำนาจในการสร้างความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ยังแยกออกไม่ได้จากแนวคิดของพวกเขาเสรีนิยมในงานชิ้นสำคัญคือ "Second Treatises of Government" (1690) ล็อกอธิบายว่า มนุษย์นั้นโดยธรรมชาติอยู่ภายใต้ สภาวะที่มีเสรีภาพและความเสมอภาคอย่างสมบูรณ์ สภาวะที่กล่าวถึงนี้ถูกควบคุมโดยกฎของธรรมชาติ (law of nature) ซึ่งพันผูกทุกคน กฎธรรมชาติที่ว่าอีกนัยหนึ่งก็คือเหตุผลซึ่งสอนมนุษย์ว่า ทุกคนเกิดมามีอิสระและเสมอภาคเท่าเทียมกัน แต่ละคนไม่ควรทำ

free and independent, and have certain inherent rights ส่วนในคำประกาศสิทธิของมนุษย์ในฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ข., หน้า 132. *European Liberalism*, ed. Massimo Salvadori (New York: John Wiley & Sons, 1972) p.93.

¹³Anthony J. Langlois, *The Politics of Justice and Human Rights*, p.74.

อันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ และทรัพย์สินของผู้อื่น¹⁴ ตราบเท่าที่มนุษย์ยังคงดำรงชีวิตอยู่ในสภาวะธรรมชาติ แต่ละคนย่อมมีอำนาจที่จะบังคับให้การเป็นไปตามกฎธรรมชาติและลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎนี้ด้วยตนเอง ดังนั้นจึงก่อให้เกิดความไม่เหมาะสม ความไม่สะดวก (the inconveniences) และอันตรายบางประการ

ประการแรก ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ และทรัพย์สินของแต่ละคนตกอยู่ในความไม่มั่นคงปลอดภัย อาจถูกผู้อื่นล่วงละเมิดได้ทุกเมื่อ ทั้งนี้เพราะมนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันก็เฉพาะแต่ในสิทธิที่ตนมีอยู่เท่านั้น แต่ไม่ได้มีความสามารถด้านต่างๆ ซึ่งรวมทั้งความสามารถในอันที่จะเข้าใจกฎธรรมชาติเท่าเทียมกัน

ประการที่สอง การที่แต่ละคนลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎธรรมชาติผู้เป็นเหตุให้ตนได้รับความเสียหายด้วยตนเองนั้นเท่ากับว่าแต่ละคนเป็นผู้พิพากษาคดีที่ตนเองมีส่วนได้ส่วนเสีย ดังนั้นอาจจะตัดสินลงโทษผู้กระทำผิดอย่างรุนแรงเกินสมควรเพื่อเป็นการแก้แค้นก็ได้

ประการสุดท้าย แต่ละคนไม่มีกำลังทางกายภาพเพียงพอที่จะปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำตัดสินชี้ขาดของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสับสนและความไม่เรียบร้อย (confusion and disorder) ดังกล่าวนี้อเองที่เป็นมูลเหตุจูงใจให้มนุษย์หันหน้าเข้ามาตกลงทำสัญญาประชาคม จัดตั้งสังคมการเมือง (civil society)¹⁵ และรัฐบาลขึ้น และต่างก็ยอมสละอำนาจของตนในอันที่จะบังคับให้การเป็นไปตามกฎหมายธรรมชาติให้แก่รัฐบาล (a public authority)

อย่างไรก็ตาม การที่มนุษย์หันหน้าเข้ามาทำสัญญาประชาคม จัดตั้งสังคมการเมืองและรัฐบาลขึ้น ก็ด้วยความมุ่งหมายเพื่อให้การคุ้มครองชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินของตนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในสภาวะธรรมชาติ สิ่งที่มนุษย์ตกลงกันสละให้แก่สังคมการเมืองและรัฐบาลได้แก่ อำนาจในอันที่จะบังคับให้การเป็นไปตามกฎธรรมชาติเท่านั้น ส่วนสิทธิในชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ และทรัพย์สินนั้นมนุษย์ยังคงสงวนไว้แก่ตน หาได้ยอมสละไปด้วยไม่ โดยนัยนี้รัฐ

¹⁴ John Locke, *The Second Treatise of Government*, ed. with an introduction by Thomas P. Peardon (New York: Liberal Arts Press, 1952) chap.2 p.5. ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ก., หน้า 129. J(1)

¹⁵ คำว่า "civil society" ซึ่งแปลได้ว่า สังคมการเมืองในที่นี้หมายถึงสังคมประชาธิปไตยที่มีการถ่ายเทการใช้อำนาจรัฐของรัฐสมัยใหม่ จากกลุ่มขุนนางหรือจากการรวมศูนย์อำนาจที่กษัตริย์ไปสู่กลุ่มนายทุนและชนชั้นกลางเป็นสำคัญ ดู ชลธิศ ธีระฐิติ, *คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย*, สิริพรรณ นกสวนและเอก ตั้งทรัพย์วัฒนา, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), หน้า 48.

และรัฐบาลจึงมีอำนาจอย่างจำกัดในกรณีที่รัฐบาลล้ากรายสิทธิต่างๆเหล่านี้ของประชาชนตาม
 อำนาจใจเท่ากับว่ารัฐบาลกระทำการเกินขอบเขตอำนาจของตน ประชาชนจึงไม่จำเป็นต้องเคารพและ
 เชื่อฟังรัฐบาลอีกต่อไป¹⁶ สิทธิในชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ และทรัพย์สินถือได้ว่าเป็นสิทธิธรรมชาติ
 เนื่องจากมนุษย์ครอบครองมาก่อนที่จะรวมตัวกันเป็นสังคมการเมือง การอ้างถึง "สภาวะธรรมชาติ"
 นัยหนึ่งจึงส่งเสริมความสำคัญของการเป็นปัจเจกของบุคคล (individuality) ให้อยู่เหนืออำนาจของ
 ผู้ปกครองหรืออำนาจทางการเมืองใดๆ อีกนัยหนึ่งจำเป็นต้องทำความเข้าใจรอบคิดเรื่องกฎธรรม
 ชาติที่ลือคกล่าวถึงไว้ข้างเคียงกันเสียก่อน* กฎธรรมชาติที่ลือคหมายถึงนั้นเกี่ยวข้องกับฐานคิด
 ของคริสตศาสนาในช่วงเวลานั้น** ซึ่งอธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆในรูปของจักรวาลวิทยา
 (cosmology) อันมีพระเจ้าเป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ พระเจ้าเป็นผู้สร้างจักรวาลและทุกสิ่งใน
 จักรวาล เป็นผู้จัดวางความสัมพันธ์หรือตำแหน่งแห่งที่อันกำหนดบทบาท หน้าที่ของคนแต่ละคนใน
 สังคม โดยการกำหนดระเบียบ หรือรูปแบบที่ถูกต้องในการดำรงสภาวะของสิ่งต่างๆ รวมทั้งมนุษย์
 กฎที่พระเจ้าหยิบยื่นให้แก่มนุษย์นั้น อาจมาในรูปของการปกครองทางการเมือง โดยที่ผู้ปกครองจะ
 ต้องปฏิบัติตามครรลองของกฎธรรมชาติ(หรือกฎของพระเจ้า) และกฎธรรมชาตินี้ก็เป็นตัวกำหนด
 ว่าผู้ปกครองสามารถจะเรียกร้องจากประชาชนของเราได้มากน้อยเพียงใด

¹⁶ John Locke, *The Second Treatise of Government*, pp.4-11.

* แม้ว่าลือคจะกล่าวถึงกฎธรรมชาติ และสิทธิธรรมชาติไว้ด้วยกันแต่ไม่ได้หมายความว่าทั้งสองแนวคิดนี้มีความเกี่ยวข้องกัน สิทธิธรรมชาติไม่ได้เกิดขึ้นจากกรอบคิดแบบมองความสัมพันธ์โดยรวมแบบกฎธรรมชาติ ลือคเองก็ไม่ได้กล่าวว่าสิทธิธรรมชาตินั้นเป็นผลผลิตของกฎธรรมชาติ แต่ที่ลือคต้องกล่าวถึงทั้งกฎธรรมชาติและสิทธิธรรมชาตินั้นก็เพราะนั้นเขาเชื่อในทั้งสองแนวคิด และต้องการใช้ทั้งสองแนวคิดมาสนับสนุนความมีอยู่จริงของสิทธิของมนุษย์ K.R. Minoque, "Natural rights, ideology and the game of life," in *Human Rights*, pp.16-17.

** คริสตศาสนาในช่วงต้นศตวรรษที่ 17 เริ่มถูกท้าทายจากความคิดเรื่องความมีเหตุผลและความสามารถในการกำหนดเจตจำนงด้วยตัวเองของมนุษย์ มีการโต้เถียงกันระหว่างความรู้แบบศาสนจักรและความรู้ของนักปรัชญาแนวเหตุผลนิยมเกี่ยวกับธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์ การที่คริสต์ศาสนานับมาอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าในรูปของกฎธรรมชาตินั้นถือเป็นการปรับตัวเพื่อแสวงหาความชอบธรรมและเพื่อความอยู่รอดของฝ่ายศาสนจักรเอง Norman Hampson, *The Enlightenment* (London: Penguin Books, 1990) pp.105-106.

ดังนั้นการอ้างเงื่อนไขก่อนการรวมตัวกันเป็นสังคมการเมืองอีกประการหนึ่งก็เพื่อเน้นย้ำว่าสิทธิธรรมชาตินั้นเป็นสิทธิที่พระเจ้ากำหนดมาไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์ด้วยกันสร้างขึ้นหรือสามารถ หยิบยื่น หรือแบ่งแยกออกจากกันได้ ด้วยตัวของมนุษย์เอง *

เห็นได้ชัดว่าจุดประสงค์ของการจินตนาการสร้างเรื่อง “ธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์” มีอยู่เพียงประการเดียวคือเพื่อคัดค้านระบบความสัมพันธ์อำนาจที่มีอยู่ในขณะนั้น นั่นคือ ระบบศักดินาที่กำหนดให้ผู้ปกครองในฐานะผู้ที่ได้รับบัญชาจากพระเจ้า เป็นผู้ทรงสิทธิสามารถเรียกร้องผลประโยชน์ต่างๆจากประชาชนได้อย่างชอบธรรม ยิ่งเมื่อประกอบกับแนวคิดเรื่องการให้อำนาจปัจเจกในการครอบครองทรัพย์สิน¹⁷ ลีออคกล่าวถึงความชอบธรรมในการครอบครองทรัพย์สินอันได้มาจากน้ำพักน้ำแรงของคนที่ใช้แรงงาน¹⁸ ซึ่งกำหนดให้ผลประโยชน์ของมนุษย์แต่ละคนนั้นแยกห่างออกจากผลประโยชน์ของส่วนรวมอย่างชัดเจน ยิ่งทำให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้นว่า สิทธิธรรมชาติ นั้นต้องการโค่นล้มแบบแผนการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (absolute monarchy) และสร้างความชอบธรรมให้กับการเถลิงอำนาจของประชาชน (The sovereignty of the people) ดังจะเห็นได้ว่าแนวคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติของลีออคนั้นได้ประกาศความชอบธรรมให้แก่การปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ในอังกฤษ อย่างไรก็ตาม พึงตระหนักว่า “ประชาชน” ในที่นี้น่าหมายถึง ชนชั้นนายทุนซึ่งได้รับผลกระทบจากการจำกัดอำนาจในการครอบครองทรัพย์สินเสียเป็นส่วนใหญ่** อย่างไรก็ตาม

* Peter Jones, *Rights* (London: Macmillan, 1994) p.75 จากคำกล่าวข้างต้นยิ่งตอกย้ำให้เห็นว่าลีออคหยิบยืมระบบคิดของกฎธรรมชาติมาเพื่ออธิบายถึงสิ่งที่อยู่เหนืออำนาจของมนุษย์เท่านั้น ไม่ได้แสดงให้เห็นว่าสิทธิธรรมชาตินั้นเป็นผลมาจากกฎธรรมชาติ หรือทั้งสองอยู่ภายใต้ระบบคิดแบบเดียวกัน

¹⁷ สิทธิในทรัพย์สินนั้นได้รับการกล่าวถึงมานานแล้วว่าเป็นกำแพงในการต่อต้านอำนาจเผด็จการของกษัตริย์ Norberto Bobbio, *The Age of Rights*, p.83.

¹⁹ John Locke, *Second Treatise of Government.*, chap. 5 p.17. ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ก., หน้า 129. J(2)

** Jack Donnelly, “Human Rights and Western Liberalism,” in *Universal Human Rights in Theory and Practice* (Ithaca: Cornell University Press, 1989) pp.104-105. ที่จริงแล้ว มาร์กซ์ (Karl Marx) เป็นผู้ริเริ่มข้อคิดเห็นดังกล่าว และวิจารณ์ไว้อย่างเข้มข้น

ความคิดทางศาสนาหรือความเชื่อเรื่องพระเจ้ายังคงอยู่ พร้อมกับแนวคิดอำนาจอธิปไตย การสถาปนาความรู้เรื่องสิทธิในศตวรรษที่สิบแปดกลับนำเอาฐานคิดทางศาสนาและอำนาจอันสูงสุดหนึ่งเดียวเข้ามาสร้างความชอบธรรมให้แก่การเปลี่ยนแปลงหรือกลับด้านความสัมพันธ์ให้มีลักษณะตรงข้าม นั่นคือกำหนดให้อำนาจอธิปไตยอยู่ที่ประชาชน ส่วนรัฐหรือผู้ปกครองเป็นผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตาม เป็นการทำลายรากฐานคิดอันมีลักษณะผูกขาดของยุคก่อนหน้าที่ว่า "อำนาจทางการเมือง(หรือในยุคนั้นหมายถึงอำนาจของรัฐ)อยู่เหนือเจตจำนงหรือเหตุผลของบุคคล" โดยหวังจะไม่ให้แนวคิดเดิมสามารถปฏิบัติการได้อีกต่อไป

การอ้างถึงสภาพของมนุษย์ก่อนรวมตัวกันเป็นสังคมการเมือง หรือที่เรียกว่า การทำสัญญาประชาคมนั้นเรียกได้ว่า เป็นแบบแผน (ยูทศาสตร์) ที่สำคัญของการปฏิเสธอำนาจที่ไม่ได้มาจากความยินยอมของประชาชน แต่ไม่ได้รับประกันเสมอไปว่า "สิทธิเสรีภาพของประชาชนหรือพลเมือง" จะเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นที่สุดในการจำกัดอำนาจสูงสุดที่มาจากความยินยอมนั้น ดังจะเห็นได้จากแนวคิด โทมัส ฮ็อบส์ (Thomas Hobbes) นักคิดที่กล่าวถึงสภาวะธรรมชาติก่อนหน้าล็อคและจุดประกายให้ล็อคเขียน "Second treatise of government" ขึ้นมาตอบโต้

3.2.2 แนวคิดสิทธิธรรมชาติของโทมัส ฮ็อบส์

ฮ็อบส์กล่าวว่า มีสาเหตุหลักๆสามประการที่ทำให้มนุษย์นั้นทะเลาะเบาะแว้ง และ ชัดแย้งกันในสภาวะธรรมชาติ หนึ่งคือ การแข่งขัน ทำให้มนุษย์ต้องรุกรานผู้อื่นเพื่อให้ได้มา(ซึ่งบางสิ่งบางอย่าง) สองคือ ความหวาดระแวง ทำให้มนุษย์ต้องต่อสู้เพื่อปกป้องตนเองให้ปลอดภัย และข้อสุดท้ายคือ ความรุ่งเรืองหรือชัยชนะ ทำให้มนุษย์ต้องแก่งแย่งเพื่อชื่อเสียง ดังนั้นสภาวะธรรมชาติในความคิดของฮ็อบส์ ก็คือ ห้วงเวลาแห่งความขัดแย้ง มนุษย์ต้องตกอยู่ภายใต้สภาวะแห่งสงคราม

โดยเขาได้กล่าวว่า สิทธิของประชาชนในศตวรรษที่ สิบเจ็ดนั้นไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่จริง เพราะคำว่า "ประชาชน"ไม่ได้เป็นหนึ่งเดียวแต่มีการแบ่งเป็นชนชั้นต่างๆ การอ้างสิทธิในขณะนั้นเป็นเพียงแค่เครื่องมือในการโค่นล้มผู้กุมอำนาจเดิมที่ขัดขวางผลประโยชน์ของชนชั้นนายทุน ดังนั้นการปฏิวัติทั้งหลายก็คือ การปฏิวัติของชนชั้นนายทุนในนามของประชาชนเท่านั้น ต่อข้อคิดเห็นจากแง่มุมสังคมนิยมดังกล่าว ผู้วิจัยจะได้นำเสนออย่างละเอียดในบทต่อไป

ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเองทุกคน เนื่องจากไม่มีอำนาจของส่วนรวมหรืออำนาจสูงสุดที่คอยบังคับหรือทำให้มนุษย์รู้สึกเคารพยำเกรง¹⁹

ส่วนความหมายของสิทธิธรรมชาติฮ็อบส์ได้กล่าวต่อไปว่าเป็น “..เสรีภาพที่มนุษย์แต่ละคนมี คือการใช้อำนาจเพื่อปกป้องรักษาสภาวะธรรมชาติของตนเองให้ดำรงอยู่ การปกป้องดังกล่าวหมายถึง การปกป้องชีวิตของตนเอง และที่ตามมาหลังจากนั้นคือการปกป้องให้ตัวเองได้กระทำการใดๆภายใต้การตัดสินใจ และเหตุผลที่มีอยู่ ซึ่งมนุษย์แต่ละคนนั้นจะเป็นผู้ตระหนักเองว่าอะไรเหมาะสมที่สุดสำหรับเขา”²⁰

ฮ็อบส์ได้ขยายความต่อไปอีกว่า เสรีภาพที่กล่าวถึงนั้น คือ การไม่ปรากฏว่ามีอุปสรรค หรือเครื่องเหนี่ยวรั้งจากภายนอก* ส่วนสิทธิก็คือเสรีภาพที่จะกระทำ (ในบางสิ่งบางอย่าง) หรือ งดเว้นที่จะกระทำการนั้น

ข้อพิจารณาเกี่ยวกับแนวคิดของฮ็อบส์จากการวิเคราะห์เนื้อหาที่กล่าวมาข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าสิทธิธรรมชาติของฮ็อบส์ ประการแรก นั้นเกี่ยวข้องกับ “ความเป็นปัจเจก” อย่างชัดเจน เนื่องจาก บุคคล(individuals) คือผู้เดียวที่ตัดสินใจว่าจะใช้วิธีการใดในบรรดถึงเป้าหมายที่เขาต้องการปกป้องรักษา ประการที่สอง เมื่อ ฮ็อบส์กล่าวถึงสิทธิในสภาวะธรรมชาติ เขาไม่ได้ระบุว่าใครมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติอย่างสอดคล้องกับสิทธิดังกล่าวหรือเอื้ออำนวยให้สิทธิดังกล่าวปฏิบัติได้ ดังนั้นสิทธิของฮ็อบส์จึงหมายถึง การทำตามความต้องการของตนเอง (เพื่อคุณค่าที่สำคัญที่สุดเพียงอันเดียว นั่นก็คือ การปกป้องตัวเองเพื่อความอยู่รอด;self preservation) อย่างไม่มีข้อจำกัด นอกจากนี้หากศึกษาเพิ่มเติมจะพบว่า สิทธิของฮ็อบส์นั้นมีทั้งที่สามารถพรากโอนได้ (inalienable right) และที่ตรงกันข้ามคือสิทธิที่ไม่สามารถพรากโอนได้ สิทธิที่ไม่สามารถพรากโอนได้คือ สิทธิในการปกป้องตัวเองให้อยู่รอด ส่วนสิทธิที่พรากโอนได้ คือ สิทธิที่จะปกครองตัวเอง หรือในการตัดสินใจกระทำการใด “right of governing myself” ซึ่งท้ายที่สุดแล้ว ทุกคนต้องหยิบบิ้นสิทธิดังกล่าวให้กับองค์อธิปัตย์²¹ ซึ่งอาจหมายถึงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ถูกสถาปนาให้กุมอำนาจสูงสุดโดยความยินยอมของผู้คน การเกิดขึ้นของรัฐอาณาจักร(Common Wealth) ซึ่งเป็นสังคมการเมืองหลังจากที่มีการทำข้อตกลงหรือสัญญาประชาคม จะทำให้ผู้ปกครองหรือองค์อธิปัตย์(The Sovereign) มีสิทธิ

¹⁹Thomas Hobbes , *Leviathan*, ed. Thomas Hobbes and C.B Macpherson. (Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books, 1977), part 1 chap.13 p.185 ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ก., หน้า 127. H(1)

²⁰*Ibid.*, part 1 chap.14 p.189 ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ก., หน้า 127. H(2)

* ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ก., หน้า 127. H(3)

²¹*ibid.*, part. 1 chap.14 p.191.

เหนือผู้ถูกปกครอง(Subjects)แทบทุกอย่าง โดยนัยนี้ผู้ถูกปกครองไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือทำการโค่นล้มรัฐบาล รับคืนสิทธิที่ได้มอบให้ผู้ปกครองไปแล้ว หรือลงโทษ ประท้วงต่อต้านสถาบันต่างๆขององค์อธิปัตย์ได้

อรรถาธิบายที่ไม่มีแนวโน้มที่จะสนับสนุนอุดมการณ์สิทธิมนุษยชนเช่นนี้ จึงไม่ได้รับการบรรจุไว้ในประวัติศาสตร์เฉพาะที่ต้องการยืนยันความมีอยู่ของสิทธิมนุษยชน แต่จำเป็นและควรค่าแก่การกล่าวถึงไว้ในที่นี้ในฐานะตัวเปรียบเทียบให้เห็นว่า แนวคิดหรือทฤษฎีของลัทธิคณันเป็นเพียงหนึ่งในหลายๆแนวคิดที่มีอยู่ในช่วงเวลานั้น และถูกนำมาอธิบายประกอบกับข้อเท็จจริงในขณะนั้น เพื่อจุดประสงค์หรือผลประโยชน์บางอย่าง ไม่ต่างกับแนวคิดของฮ็อบส์ซึ่งถูกนำไปใช้สนับสนุนการปกครองระบอบเผด็จการกษัตริย์ และป้องกันไม่ให้เกิดการฟื้นคืนของการปกครองแบบสาธารณรัฐ (republicanism)²² ในระยะก่อนหน้า

ย้อนกลับมาที่อิทธิพลของลัทธิสิทธิธรรมชาติต่อความหมายของสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองในปัจจุบัน จากข้อมูลเบื้องต้นทำให้อาจพิจารณาได้ว่า สิทธิ ในยุคนั้น แฝงลักษณะของความต้องการเปลี่ยนแปลงอย่างถอนรากถอนโคน และเป็นสิทธิที่ระบุหน้าที่(อันสอดคล้องกัน) ให้แก่รัฐเป็นการพิเศษ สังเกตได้จากคำประกาศว่าด้วยสิทธิทั้งหลายหลังการปฏิวัติซึ่งบัญญัติไว้อย่างชัดเจนถึง จุดประสงค์ของการรวมตัวกันทางการเมือง หรือการเข้ามาทำข้อตกลงกันเป็นสังคมการเมืองนั้นก็เพื่อ "รักษาและปกป้องสิทธิธรรมชาติอันไม่มีเงื่อนไข นั่นคือ สิทธิในเสรีภาพ ทรัพย์สินสมบัติ ความมั่นคง และสิทธิในการต่อต้านอำนาจที่ไม่ชอบธรรมนั้นก็คือ การบังคับหรือใช้กำลัง" *

ส่วนในคำประกาศว่าด้วยสิทธิของอเมริกาปี ค.ศ.1776 ก็ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน การก่อตั้งรัฐบาลเป็นไปเพื่อการปกป้องประโยชน์สุขและความปลอดภัยของประชาชน เมื่อปรากฏว่ารัฐบาลมีข้อจำกัดบกพร่อง หรือกระทำการที่ขัดแย้งกับจุดประสงค์ดังกล่าว ผู้คนส่วนใหญ่ของชุมชนย่อมมีสิทธิที่ไม่มีข้อสงสัย ไม่อาจพรากโอนได้และไม่อาจทำลายได้ในการปฏิรูปในการเปลี่ยนแปลงหรือล้มล้างรัฐบาล ในลักษณะการที่จะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของส่วนรวม นอกจากนี้การห้ามให้มีการแทรกแซงหรือขัดขวางการต่อเสรีภาพในชีวิต ทรัพย์สิน ต่อการนับถือศาสนา การแสดงออกทางความคิด หรือการรวมกลุ่มทางการเมืองนั้นก็เป็นการเรียกร้องจากรัฐโดยเฉพาะ เพราะเหตุนี้สิทธิทางการเมืองและสิทธิพลเมืองจึงถูกมองว่ามีลักษณะในทางป้องกัน (negative rights) เพื่อไม่ให้เกิดการละเมิดเป็นส่วนใหญ่ แต่ถึงกระนั้นผู้วิจัยกลับเห็นว่า นัยของสิทธิในขณะนั้นมีขอบเขตไกลกว่า สิทธิในทางป้องกัน เพราะ หมายรวมถึง เสรีภาพ หรือ การใช้

²²Q. Skinner, *Liberty Before Liberalism*. (Cambridge University Press, 1998) pp.7-11.

* ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ข., หน้า 132. ข้อสอง

อำนาจกระทำการใดก็ได้ ตราบเท่าที่ไม่ทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน หรือตราบเท่าที่ทำให้สิทธิของผู้อื่นยังคงสามารถแสดงออกได้²³

3.2.3 บทวิพากษ์สิทธิธรรมชาติของมนุษย์

การกล่าวถึงลักษณะที่สำคัญบางประการของสิทธิธรรมชาติหรือสิทธิที่ได้รับการประกาศยืนยันในศตวรรษที่สิบแปดนั้นเพื่อที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์ในขั้นต่อไปว่า อะไรคือมายาคติ (หรือการถกทออุดมการณ์, ความเชื่อบางประการให้มีความสมเหตุสมผล) ที่แฝงอยู่ในความรู้เกี่ยวกับสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองในปัจจุบันซึ่งอ้างว่าได้รับมรดกทางความคิดจากยุคก่อนหน้า

มายาคติประการแรกอยู่ที่ สิทธิในการต่อต้านทรราย (right to resist oppression) ซึ่งในศตวรรษที่ 18 ถือเป็นคุณลักษณะเฉพาะหรือสาระสำคัญของสิทธิในยุคนั้น เนื่องจากระบุให้เห็นถึงชัยชนะของอำนาจประชาชนที่อยู่เหนือเหล่าอภิสิทธิชน-เผด็จการราชวงศ์ในขณะนั้น หากปัจจุบันไม่ได้ดำรงสถานะ"สิทธิทางการเมือง" เหมือนกับสิทธิในชีวิตและทรัพย์สินซึ่งเคยปรากฏอยู่ร่วมกันในยุคก่อน แต่กลายเป็นเพียงเงื่อนไขหนึ่งเพื่อให้มีการคุ้มครองสิทธิเท่านั้น ดังปรากฏในคำปรารภของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนว่า

“หากไม่ประสงค์ให้มนุษย์ต้องตกอยู่ในสภาพบังคับที่ต้องหันเข้าอาศัยการกบฏต่อพระราชและการกบฏซึ่งในฐานะเป็นวิถีทางสุดท้าย ก็จำเป็นต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยหลักนิติธรรม²⁴”

การที่สิทธิในการต่อต้านอำนาจทางการเมืองที่ผูกขาดถูกลดสถานะลง ไม่มีเหตุผลอื่นนอกจากความเกรงกลัวต่อการสูญเสียนำอำนาจอธิปไตย* น่าสังเกตว่า “อำนาจอธิปไตย” (sovereignty) นั้นครั้งหนึ่งในอดีตก็เคยถูกนำไปใช้โดยฝ่ายศาสนา ในการอ้างความสมบูรณ์และอำนาจสูงสุดของพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าของ แต่ได้กลายเป็นแบบแผนในการสร้างความชอบธรรมอย่างจริงจังในยุคแห่งการสร้างชาติ เพื่อต้องการรวบรวมแผ่นดินให้เป็นปึกแผ่นและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแก่คนในสังคมซึ่งอาจมีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ หรือความเชื่อ ในช่วงเวลาที่ผ่านมา “อำนาจอธิปไตย” จึงมักจะถูกอ้างโดยชนชั้นปกครองและเชื่อมโยงกับ “ความเป็นชาติ”

²³ ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ข., หน้า 133. ข้อสี่

²⁴ ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ค., หน้า 135.

* กลุ่มผู้คัดค้านไม่ให้มีการบัญญัติสิทธิดังกล่าวส่วนใหญ่ได้แก่ประเทศเสรีนิยมซึ่งให้เหตุผลว่า สิทธิดังกล่าวอาจนำไปสู่การแบ่งแยกดินแดน และการกบฏของชนกลุ่มน้อย Antonio Cassese, *Human Rights in a Changing World* (Cambridge: Polity Press, 1990), pp.30-31.

อย่างเหนียวแน่น เป็นแนวคิดที่ยังคง ถูกตอกย้ำ ผลิตซ้ำ ไม่ว่าจะคนที่ขึ้นมาเถลิงอำนาจจะเป็นใคร หรือเปลี่ยนไปกี่คนก็ตาม อำนาจอธิปไตยไม่ได้มีความหมายด้วยตัวของมันเอง เมื่อฝ่ายใดขึ้นมากุมอำนาจ ฝ่ายนั้นย่อมอ้างความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย อย่างไรก็ตาม ในทางการปฏิบัติแล้ว ผู้ที่อ้างตนว่ากุมอำนาจอธิปไตยอาจไม่ใช่คนที่มีอำนาจอย่างแท้จริง การอ้างว่า"พลเมือง" หรือ ประชาชน คือผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยไม่ได้ทำให้สิทธิมนุษยชนได้รับการยอมรับมากขึ้นแต่อย่างใด ดังประวัติศาสตร์โลกที่ผ่านมาพิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า ในยุคหนึ่งซึ่งประชาชนลุกขึ้นมาทำการต่อต้านอำนาจเผด็จการกษัตริย์และอาจเรียกขียนครั้งนั้นว่า "อำนาจอธิปไตยหรือสิทธิของพลเมือง" แต่หลังจากนั้นไม่นานสิทธิพลเมืองกลับถูกลิดรอนและคุกคามอย่างร้ายแรง และถูกลดความสำคัญให้อยู่รองลงไปจากเรื่องความมั่นคงของชาติ อำนาจอธิปไตยตลอดเวลาที่ผ่านมาอยู่ในสถานะที่คลุมเครือ ไม่เคยตกเป็นสมบัติของใครอย่างแท้จริงและสามารถถูกยักย้ายถ่ายเท (manipulate) ให้เข้ากับผลประโยชน์ที่สอดคล้อง แม้แต่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองก็ปรากฏข้อบัญญัติหลายข้อที่วางเงื่อนไขของการเคารพและปกป้องสิทธิมนุษยชนโดยอาจคำนึงความอยู่รอดปลอดภัย ความสงบเรียบร้อย หรือความมั่นคงของชาติ (กติกาว่าด้วยสิทธิพลเมืองฯ ข้อ 4,13,14) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอำนาจอธิปไตยของรัฐหรือผู้ปกครอง (ในรูปของการอ้างชาติ) นั้นมีสถานะเหนือกว่าอธิปไตยของประชาชน

มายาคติประการที่สอง สิทธิทางการเมืองและสิทธิพลเมืองที่ปรากฏในข้อตกลงระหว่างประเทศส่วนใหญ่เป็นการบัญญัติขึ้นหลังจากที่มีการละเมิด หรือมีความเสี่ยงว่าจะถูกละเมิด²⁵ เช่น สิทธิในชีวิตนั้นได้ขยายความครอบคลุมไปถึง การไม่ถูกกักขังหรือบังคับให้เป็นทาส (ในปฏิญญา ข้อ 4, ข้อ 9) หรือ การห้ามเข้าไปแทรกแซงในกิจการส่วนตัว ครอบครัว เคหะสถาน (ข้อ 12) ซึ่งแม้จะยังมีลักษณะในทางป้องกัน(negative) อยู่มาก แต่ก็ไม่ได้มีนัยของการระบุหน้าที่ให้เป็นของรัฐโดยเฉพาะอีกต่อไป ลักษณะของการเป็นสิทธิที่แยกออกเป็นส่วนๆ (separating rights) นั้นแสดงให้เห็นถึง ความสำคัญของปัจเจกบุคคลอย่างชัดเจน กล่าวคือ เน้นให้ปัจเจกบุคคลผู้ถือสิทธิ (individual right-holders) คือผู้มีอำนาจมากที่สุด โดยที่ไม่มีการระบุลงไปยังแน่นอนตายตัวว่า หากสิทธิดังกล่าวนั้นถูกอ้างหรือถูกนำมาใช้แล้ว ใครควรจะต้องเป็นผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตาม การเน้นความสำคัญของสิทธิในลักษณะปัจเจกชนนิยม ดังกล่าว ตรงข้ามกับการมองสิทธิในแบบรวมกันเป็นหนึ่งเดียว (uniting rights) ซึ่งให้น้ำหนักกับทั้งผู้อ้างสิทธิและผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตาม โดยบางครั้งไม่จำเป็นต้องระบุหน้าที่นั้นอย่างชัดเจนในตัวบทกฎหมาย เช่น สิทธิของเด็กในการได้รับการศึกษาตามเกณฑ์ที่กำหนด ย่อมเป็นการวางพันธะในการดำเนินการ (ให้สิทธินั้นบรรลุผล) แก่พ่อแม่ของเด็กเป็นเบื้องต้น หรือ การดูแลพ่อแม่ยามแก่ชรา แม้จะไม่มีภาระระบุว่าเป็นสิทธิของพ่อแม่

²⁵ Jack Donnelly, *Universal Human Rights in Theory and Practice*, p.105.

เหล่านั้น แต่ก็เป็นที่ทราบกันดีว่าเป็นความรับผิดชอบของบุตร ยิ่งในบางสังคมต้องมีการรับเอาญาติผู้ใหญ่เข้ามาอยู่ในครอบครัวเดียวกัน ดังนั้นสิทธิแบบรวมกันเป็นหนึ่งเดียวนี้จึงต้องอาศัย กฎเกณฑ์ข้อตกลงที่ยอมรับร่วมกันเป็นรากฐานที่สำคัญ ไม่ได้มองว่าสิทธิเป็นสมบัติ อำนาจหรือผลประโยชน์ของแต่ละคน ซึ่งเป็นวิถีคิดของระบบที่มองสิทธิแบบแยกออกเป็นส่วนๆ และแนวคิดแบบปัจเจกชนนิยม* อันเป็นกรอบของสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองปัจจุบัน

การที่สิทธิในปัจจุบันให้ "อำนาจ" แก่ผู้ถือสิทธิอย่างมาก ไม่ได้หมายความว่า ผู้ถือสิทธิจะสามารถเข้าถึงอำนาจแห่งสิทธินั้นโดยไม่มีข้อจำกัด อำนาจของสังคมส่วนรวมที่มาจากนามของรัฐมักจะสร้าง "วาทกรรม" ของตัวเองขึ้นมาเช่นกัน เพื่อให้ประชาชนหรือปัจเจกบุคคลในสังคมตกอยู่ภายใต้การครอบงำของผู้ปกครอง ระบบ หรือโครงสร้างที่จัดตั้ง ความยินยอมของสาธารณชนโดยหลักการบวกกับกลไกทางอำนาจหลายอย่างที่มีอยู่ทำให้รัฐมีโอกาสแต่งตั้ง บิดเบือน หรือลดคุณค่าของความหมายของสิทธิมนุษยชน เช่น การสร้างภาพว่าผู้ที่เรียกร้องสิทธิมนุษยชนทั้งหลายเป็นผู้ที่ไม่รักความสงบ เป็นผู้ที่ไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าผลประโยชน์ของชาติ ความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของชาติกลายเป็นแบบแผนในการช่วงชิงความชอบธรรมชุดใหญ่อีกชุดหนึ่ง ซึ่งเข้ามาเป็นเครื่องมือสำคัญในการต่อสู้ คัดค้านกับอำนาจของประชาชน ในลักษณะเช่นนี้ประชาชนอาจอ้างเสรีภาพได้ทุกเมื่อที่ต้องการ แต่อาจได้รับการเคารพหรือตอบสนองตรงเท่าที่ไม่ขัดขวางผลประโยชน์ของรัฐ สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่ปรากฏในปฏิญญาและกติการะหว่างประเทศทั้งหลายจึงไม่ใช่การระบุถึงเสรีภาพว่ามนุษย์สามารถกระทำการใดได้บ้างหรือไม่ควรจะถูกจำกัดโดยวิธีการใดโดยไม่ตระหนักถึงข้อจำกัดเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยของรัฐ แต่เป็นการเขียนประวัติศาสตร์หรือสร้าง "การอธิบายที่มีเหตุผล มีพลัง" ของตัวเองขึ้นมา เพื่อเป็นเครื่องรางป้องกันและระงับความหวาดกลัว เพื่อต่อสู้ยืนยันความสำคัญของสิทธิเท่าที่จะเป็นไปได้ ด้วยตระหนักดีว่าแท้จริงแล้ว สิทธิไม่มีความศักดิ์สิทธิ์อย่างแท้จริง มันสามารถถูกละเมิดได้ทุกเมื่อจากอำนาจที่มีอยู่หลายทิศทางและหลายรูปแบบ

มายาคติประการสุดท้าย สิทธิในศตวรรษที่สิบแปดได้วางหลักการที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งยังคงเป็นรากฐานที่สำคัญของสิทธิทางการเมืองในปัจจุบัน นั่นก็คือ การกำหนดให้กฎหมายดำรงสถานะสูงสุดในฐานะเป็นสิ่งที่สะท้อนเจตจำนงของส่วนรวม (general will) ในการตัดสินใจ ความขัดแย้งที่เกิดจากการใช้สิทธิ เช่น เป็นข้อจำกัดของเสรีภาพของแต่ละบุคคล (กำหนดขอบเขต

* แนวคิดปัจเจกชนนิยม คือ แนวคิดที่เห็นว่า คุณค่าหรือเป้าหมายของสังคมมนุษย์คือการทำให้ปัจเจกบุคคลมีความสุข ความเป็นอยู่ที่ดี โครงสร้างสังคมใดไม่มีคุณค่าในตัวเอง นอกเสียจากว่า มันจะถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์แต่ละคนในสังคม Raymond Guess, *History and illusion in politics*, p.98-99.

การกระทำที่จะไม่เป็นอันตรายต่อสังคมส่วนรวม ในคำประกาศข้อที่ 5 ของฝรั่งเศส ในปี 1789) หรือเป็นเครื่องมือในการประกันสิทธิพลเมือง ด้วยการระงับเงื่อนไขต่างๆในกรณีที่มีกล่าวหาหรือต้องการจับกุมบุคคล เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการออกคำสั่งโดยมิชอบ หรือการใช้อำนาจตามอำเภอใจของผู้ปกครองหรือรัฐบาล อย่างไรก็ตามการไม่กำหนดให้ชัดเจนว่ากระบวนการบัญญัติกฎหมายควรมีลักษณะเช่นไร (จากคำประกาศสิทธิของอังกฤษ และอเมริกาแม้จะมีการกล่าวในทำนองที่ว่าพลเมืองควรมีส่วนร่วมต่อการร่างกฎหมาย ทั้งทางตรงหรือผ่านการเลือกตั้งผู้แทน แต่ก็ไม่มีภาระจรรยาบรรณหรือกำหนดเงื่อนไขที่จะรับประกันว่ากฎหมายที่ถูกร่างขึ้นมานั้นจะเป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนอย่างแท้จริง) ทำให้เกิดช่องว่างในการบิดเบือน ตกแต่ง เจตนาารมณ์ของกฎหมายตามของความต้องการของผู้ปกครอง/รัฐบาล การกระทำใดที่เสี่ยงต่อการโค่นล้มหรือความมั่นคงของรัฐ และมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่ความวุ่นวาย ไร้ระเบียบแม้จะเป็นไปเพื่อการเรียกร้องผลประโยชน์อันพึงมีพึงได้ตามที่กฎหมายรับรอง จะถูกประทับตราว่าเป็นความผิดเพราะกฎที่อยู่ตรงข้ามกับกฎหมายที่รัฐใช้เป็นบรรทัดฐานไม่ถือว่าเป็นกฎหมายที่แท้จริง ที่สำคัญกว่านั้น ไม่ว่าฝ่ายใดจะเลือกอ้างถึงเกณฑ์ประเภทไหน กฎหมายก็ได้ถูกสถาปนาให้กลายเป็นผู้พูดที่ทรงพลังมากที่สุดในการพูดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนไปโดยปริยาย

มายาคติของสิทธิธรรมชาติและสิทธิทางการเมืองสิทธิพลเมืองสามประการข้างต้น คงจะทำให้เห็นภาพของความไม่ลงรอย ความขัดแย้งและลักลั่นของอุดมการณ์สิทธิมนุษยชนในปัจจุบันไม่มากนักน้อย โดยเฉพาะสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองซึ่งมักจะเป็นภาพสะท้อนที่เด่นชัดที่สุดของความหมายสิทธิมนุษยชนนั้น ได้รับแรงปะทะและสังสรรค์จากพลังอำนาจหลายทิศทาง ไม่เฉพาะพลังของการปฏิบัติของประชาชนกลุ่มหนึ่งให้เห็นด้วยกับแนวคิดการครอบครองสิทธิบางอย่างแต่กำเนิด และจากผู้ที่สนับสนุนสิทธิของมนุษย์โดยอาศัยรากฐานอื่นๆในการอธิบาย แต่ยังคงจากการช่วงชิง พื้นดินของอำนาจรัฐซึ่งอาศัยความชอบธรรมจากช่องโหว่ของทฤษฎีสัญญาประชาคม ทำให้สิทธิมีสถานะที่คลุมเครือ เลือนลอย มนุษย์ทั้งหลายไม่แน่ใจว่าการได้ครอบครองสิทธินั้นจะทำให้ตัวเองมีอำนาจอย่างแท้จริงหรือไร้อำนาจโดยสิ้นเชิงกันแน่

แนวคิดสิทธิธรรมชาติเริ่มเสื่อมความนิยมลงในศตวรรษที่ 19 ทั้งนี้เนื่องจากมีผู้ให้คำวิพากษ์วิจารณ์ไว้มากมาย นอกจากนั้นผู้ปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่หลีกเลี่ยงการหยยยื่นสิทธิเสรีภาพให้แก่ราษฎรในสังคมตนเองไม่ได้ ก็ยังพยายามสร้างความชอบธรรมให้แก่ระบอบกษัตริย์ด้วยการอ้างว่า สิทธิของประชาชนนั้นมาจากความเมตตากรุณาของผู้ปกครอง²⁶ แม้วิธีการดังกล่าวจะไม่ก่อให้เกิดการปฏิบัติที่เสียเลือดเนื้อ แต่ก็ถือเป็นการบิดเบือนอุดมการณ์สิทธิธรรมชาติอย่างร้ายแรง สำหรับข้อวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับความไม่น่าเชื่อถือหรือความไม่มีน้ำหนักของสิทธิ

²⁶Norberto Bobbio, *The Age of Rights*, p. 89.

ธรรมชาตินั้น เริ่มมาตั้งแต่ศตวรรษที่สิบแปดหลังจากมีการประกาศสิทธิของมนุษย์ในฝรั่งเศส หนึ่งในพวกอนุรักษนิยมที่ต่อต้านแนวคิดสิทธิธรรมชาติในขณะนั้น คือเอ็ดมันด์ เบิร์ก (Edmund Burke) เขาให้ความเห็นว่าสิทธิธรรมชาติเป็นสิ่งที่ยึดต้องไม่ได้ และไม่มีตัวตน ส่วนสิทธิที่มีอยู่จริงคือสิทธิที่ได้รับตกทอดมาจากบรรพบุรุษ และก่อตัวขึ้นจากประวัติศาสตร์หรือบริบทของสังคมที่เป็นอยู่ ไม่ใช่การอ้างถึงลักษณะทั่วไปหรือสิทธิพิเศษอื่นใดที่มีมาก่อนหน้า²⁷ เบิร์กยังยืนยันอีกว่าสิทธิธรรมชาติเมื่อแปลความออกมาแล้วไม่ได้มีความหมายเท่ากับสิทธิพลเมืองหรือสิทธิทางการเมือง เนื่องจากสิทธิอย่างหลังเป็นผลผลิตของธรรมเนียม/ระเบียบแบบแผนบางอย่างไม่ใช่สิ่งที่จะติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด (เหมือนที่สิทธิธรรมชาติกล่าวอ้าง)²⁸

ในเวลาต่อมา เจเรมี เบนธัม (Jeremy Bentham) นักคิดในสำนักอรรถประโยชน์นิยม ก็ได้โจมตีแนวคิดสิทธิธรรมชาติด้วยวิธีอันเป็นที่รู้จักกันดีแม้ในปัจจุบัน นั่นคือ สิทธิธรรมชาติหรือสิทธิอันไม่อาจพรากไอนได้ของมนุษย์นั้นเป็นเพียงแค่การสร้างสำนวนโวหารที่ไร้สาระ²⁹ เหมือนกับการเชื่อในยูนิคอร์นและสัตว์ประหลาด และ การใช้เหตุผลเพื่อหวังว่าจะมีอะไรบางอย่างที่เรียกว่าสิทธิ ย่อมไม่ใช่สิทธิ สำหรับเบนธัมสิทธิที่แท้จริงนั้นต้องได้รับการรับรองโดยกฎหมาย หรือจากอำนาจรัฐ ดังที่เขากล่าวไว้ว่า สิทธิที่เป็นรูปธรรมนั้นเป็นผลผลิตของกฎหมาย ถ้ามาจากกฎหมายที่มีอยู่จริง สิทธินั้นก็จะมีอยู่จริงตามไปด้วย แต่ถ้ามาจากกฎหมายที่เกิดจากการจินตนาการขึ้น อย่างเช่น กฎธรรมชาติ มันก็จะเป็นเพียงแค่สิทธิที่อยู่แต่ในจินตนาการเท่านั้น³⁰

หากประเด็นสิทธิธรรมชาติและสิทธิมนุษยชนนั้นเริ่มมีอิทธิพลและความสำคัญในบริบทสมัยใหม่ของสังคมตะวันตก และการแพร่กระจายแนวคิดเรื่องสิทธิเกิดขึ้นควบคู่กับแนวคิดเรื่องเสรีภาพและความเสมอภาคโดยมีการปฏิวัติในฝรั่งเศส และในอเมริกาเป็นสัญลักษณ์ ก็อาจกล่าวได้ว่าการปฏิวัติเป็นโครงการหนึ่งของยุคสมัยใหม่ โครงการแพร่กระจายหลักการสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคนี้ยังคงดำเนินอยู่และยังเป็นกระบวนการที่ยังไม่เสร็จสิ้น ทั้งยังเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่ง

²⁷ Michael Freedon, *Rights*. (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1991), p.16.

²⁸ Peter Jones, *Rights* (London: Macmillan, 1994), p.105, 109.

²⁹ Jeremy Bentham, อ้างถึงใน Youcef Bouandel, *Human Rights and Comparative Politics*, p.16. ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ก., หน้า 123. B(1)

³⁰ *ibid.*, p.16. ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ก., หน้า 123. B(2)

ของโครงการใหญ่ของโลกตะวันตก นั่นคือ กระบวนการแห่งภูมิปัญญา(The Enlightenment Project) อันเป็นส่วนสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสู่ความทันสมัย³¹

การไม่เห็นด้วยกับแนวคิดสิทธิธรรมชาติของนักคิดทั้งหลายในยุคนี้ไม่ได้หมายความว่าไม่เห็นด้วยกับการครอบครองสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ตามไปด้วย นักคิดที่ต่อต้านสิทธิธรรมชาติโดยส่วนใหญ่ ไม่เชื่อถือต่อการใช้แนวคิดสิทธิธรรมชาติมาอธิบายหรือเป็นรากฐานของการพิสูจน์ความมีอยู่จริงของสิทธิมนุษยชนเป็นสำคัญ ต่อมาจึงได้มีความพยายามสร้างแนวคิดอื่นๆ ขึ้นมารองรับแนวคิดที่อธิบายความจำเป็นของสิทธิมนุษยชนทั้งหลายหลังจากนี้อาจแบ่งออกเป็นสำนักต่างๆ เช่น สำนักอรรถประโยชน์นิยม (นักคิดคนสำคัญได้แก่ เจเรมี เบนธัม และจอห์น สจ๊วต มิลล์) สำนักสังคมนิยม (นักคิดคนสำคัญคือ คาร์ล มาร์กซ์) สำนักเสรีนิยมฝ่ายก้าวหน้า (ทอม ฮิลล์ กรีน) หรือหลังสมัยใหม่นิยม (ได้แก่ เฟรดริก นิชเซต์ และ ริชาร์ด รอตตี) เป็นต้น

3.3 แนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ผู้สนับสนุนอุดมการณ์สิทธิมนุษยชน ได้หันมาใช้แหล่งความรู้อีกแหล่งหนึ่งสำหรับใช้อ้างอิงความมีอยู่จริงของสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง นั่นก็คือ แนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์(Human Dignity) ผู้รูบบางท่านกล่าวว่าสิทธิธรรมชาติและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จัดว่าเป็นข้อพิสูจน์ความถูกต้องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน (the justification of human rights) ที่ตั้งอยู่บนฐานคิดอันเดียวกันนั่นคือ ฐานคิดเชิงศีลธรรม (บ่อยครั้งนักวิชาการมักใช้คำว่า moral rights* เรียกแทนคำว่า natural rights หรือ Human Dignity ดังนั้นจึงเป็นที่เข้าใจกันว่าเมื่อกล่าวถึงสิทธิเชิงศีลธรรมย่อมมีแนวคิดทั้งสองอันนี้รวมอยู่ด้วย)

และหากพิจารณาแนวคิดของล๊อค ก็พบว่าสิทธิธรรมชาติและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นมีความเกี่ยวข้องกันอยู่เช่นกัน กล่าวคือ ล๊อคได้ใช้ความมีเหตุผลหรือคุณค่าของมนุษย์ในการอธิบายว่าทำไมมนุษย์ถึงได้มอบสิทธิธรรมชาติบางประการแก่อำนาจที่เป็นส่วนรวม

³¹ไชยันต์ ไชยพร, "หลักการสิทธิมนุษยชนในฐานะวัฒนธรรม: Richard Rorty กับสิทธิมนุษยชนในแนวโพสโมเดิร์นในโลกตะวันตก: ความก้าวหน้าของจริยธรรมในพัฒนาการของ "Enlightenment," ใน *วิกิสังคมไท : สรรนิพนธ์ทางวิชาการ เนื่องในวาระหนึ่งศตวรรษ ปรีดี พนมยงค์*, จรัญ โฆษณานันท์, บรรณาธิการ(กรุงเทพฯ : โครงการจัดงานฉลอง 100 ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์, 2543) หน้า 516.

*ถึงกระนั้นคำว่า "moral" นั้นก็ยังคงมีความสับสนคลุมเครืออยู่มาก แต่โดยทั่วไป เมื่อกล่าวถึง "moral rights" นั้นมักจะหมายถึง สิทธิที่มีลักษณะเชิงนามธรรมและอยู่ตรงข้ามกับสิทธิที่ได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมโดยกฎหมาย (legal rights)

ความเกี่ยวเนื่องระหว่างแนวคิดทั้งสองอาจอยู่ที่ การอ้างถึงสถานะความเป็นจริงบางอย่าง (ontological status) เพื่อให้บุคคลแต่ละคนได้มาซึ่งผลประโยชน์บางอย่างอันพึงมีพึงได้ โดยที่แนวคิดศักดิ์ศรีของมนุษย์ได้กล่าวถึงความเป็นผู้มีเหตุผล สภาพบุคคลที่สามารถกำหนดเจตจำนงของตัวเองของมนุษย์ (self-determinism) ในขณะที่ลัทธิธรรมชาติเน้นถึงความเป็นปัจเจกชนที่เป็นอิสระ ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจทางการเมืองใดหากไม่มีการยินยอม

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นถูกอ้างว่ามีรากฐานจากปรัชญายูดาเยว-คริสเตียน (Judeo-Christian Tradition) ที่เชื่อว่ามนุษย์ทั้งหลายถูกสร้างขึ้นโดยพระเจ้าให้มีรูปร่างเหมือนพระองค์ ดังนั้นมนุษย์จึงมีคุณค่าบางอย่างติดตัวมาตั้งแต่เกิด และแตกต่างไปจากสิ่งอื่นๆที่พระเจ้าสร้างขึ้น คุณค่านั้นอาจเรียกว่า "ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์" (dignity of man)³² ถึงกระนั้น ไม่เคยปรากฏว่าจะมีการนำเอาแนวคิดดังกล่าวเข้ามาเป็นอุดมการณ์ในการต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมกันของมนุษย์ในยุคโบราณ การกล่าวว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีรากฐานจากศาสนานั้นจึงน่าจะเกิดจากการตีความของยุคสมัยใหม่ เพื่อหยิบยกขึ้นมาสนับสนุนอุดมการณ์สิทธิมนุษยชนที่แพร่หลายไปทั่วแล้วในปัจจุบัน

แนวคิดที่น่าจะมีอิทธิพลอย่างสูง และมีความเป็นไปได้มากกว่าว่าจะเป็นแหล่งอ้างอิงที่สำคัญ หรือเป็นจุดกำเนิดของกระแสศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในความรู้สิทธิมนุษยชนปัจจุบัน คือแนวคิดของ คานท์ (Immanuel Kant) เรื่อง มนุษย์ที่มีอิสระและมีเจตจำนงของตัวเอง (autonomous agent) คานท์กล่าวว่า มนุษย์นั้นแตกต่างจากสัตว์โลกชนิดอื่น เพราะในขณะที่พฤติกรรมของสัตว์อื่นนั้นถูกควบคุมโดยธรรมชาติหรือสัญชาตญาณ มนุษย์กลับมีความสามารถที่จะใช้เหตุผลตัดสินใจ และกระทำการใดก็ได้ตามที่พวกเขาต้องการอย่างอิสระ (autonomous conduct) และการที่มนุษย์เป็นสัตว์ที่สามารถกำหนดเจตจำนงของตัวเองได้ (self-determinism) โดยมีเหตุผลเป็นตัวชี้แนะนี้เอง ทำให้คานท์กล่าวต่อไปว่า มนุษย์นั้นไม่ได้เป็นเพียงแค่ "สิ่งของ" (things) ซึ่งจะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อได้กลายเป็นเครื่องมือ (means) เพื่อให้มนุษย์บรรลุจุดประสงค์บางอย่าง หากแต่เป็นจุดหมาย (ends) ด้วยคุณค่าที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์เอง คานท์แนะนำว่าจงปฏิบัติตนอย่างที่เราทำกับมนุษย์อื่น ไม่ว่าจะในนามของตัวเอง หรือในนามของใครก็ตาม จงอย่าเป็นแค่เครื่องมือเพื่อไปสู่จุดหมาย แต่ให้ตระหนักตลอดเวลาถึงความเป็นจุดหมายในตัวเอง³³

เกี่ยวกับเรื่องของสิทธิเสรีภาพ คานท์ได้แสดงความคิดเห็นส่วนหนึ่งผ่านงานวิจารณ์การปฏิวัติฝรั่งเศสโดยเขาสรุปเหตุการณ์การปฏิวัติครั้งนี้ไว้ภายใต้คำหนึ่งนั่นก็คือคำว่า

³² *Human Rights: The Essential Reference*, ed. by Carol Devine, p.4.

³³ Immanuel Kant, *Groundwork of the Metaphysics of Morals*, อ้างถึงใน Peter Jones, *Rights*, p.127. ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ก., หน้า 129. K(1)

“enthusiasm” แปลความได้ว่า การปฏิบัติครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความกระตือรือร้น พลังความรู้สึกทางศีลธรรมของเผ่าพันธุ์มนุษย์ที่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในสิ่งที่ดี (moral disposition within human race /passionate involvement in good) สิทธิในความหมายของค่านี้นั้นมุ่งไปที่ การได้ให้เจตจำนงหรือการตัดสินใจด้วยตัวเองในการกำหนดหรือผ่านกฎหมายที่จะส่งผลกระทบต่อตัวเอง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การประกันเสรีภาพที่จะไม่เคารพต่อกฎหมายอื่นใดนอกเหนือไปจากกฎหมายที่ได้รับการยินยอม³⁴

ค่านี้อธิบายว่า ถ้าหากการใช้เหตุผลค่อยๆเติบโตและพัฒนาขึ้น มันจะทำให้คุณลักษณะของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ มนุษย์แต่ละคนจะมีศักยภาพที่ดียิ่งขึ้นในการจัดการกับเสรีภาพที่เขามีอยู่ และในท้ายที่สุดแม้แต่ผู้ปกครองก็จะพบว่ามันเป็นประโยชน์ต่อตัวของเขาเองในการปฏิบัติต่อผู้คนทั้งหลายด้วยการคำนึงถึงศักดิ์ศรีของเขาในฐานะสิ่งมีชีวิตที่มีเหตุผล³⁵

ความเชื่อของค่านี้อธิบายเรื่องความสามารถในการใช้เหตุผลของมนุษย์นั้นหนักแน่นมากถึงขั้นที่ว่า ปัญหาของสังคมทุกอย่างจะสามารถคลี่คลายลงไปได้ ถ้าเพียงแต่มนุษย์กล้าที่จะใช้เหตุผลของเขา ค่านี้อีกไปไกลถึงขั้นที่ว่า เหตุผลของมนุษย์ทำให้มนุษย์มีคุณสมบัติที่เป็นสากลร่วมกัน ดังนั้นทุกคนจึงไม่ใช่พลเมืองของรัฐใดรัฐหนึ่ง แต่เป็นพลเมืองของโลกเลยทีเดียว

3.3.1 บทวิพากษ์แนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

มีนักคิดอีกหลายท่านในขณะนั้นและในเวลาต่อมาได้กลับอย่างรุนแรงต่อการมองมนุษย์ในแง่ดีเกินไปและทักษะเกี่ยวกับความเป็นสากลของมนุษย์ชาติของค่านี้นี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เรื่องเหตุผลหรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เข้ามาเป็นรากฐานในการอธิบายหรือในการเป็นข้อพิสูจน์ความเป็นไปได้ของสิทธิมนุษยชน

ดอสทอฟอฟสกี (Fyodor Dostoevsky) (1821-1881) ได้สะท้อนภาพมนุษย์ในศตวรรษที่สิบเก้าว่าเป็นมนุษย์ที่ “ไม่สุขกายสบายใจ ตกอยู่ในวังวนของความครุ่นคิด แยกแยก กังวล” (uneasy, anxious, alienated and introspective) สงสัยในคุณค่าของตัวเอง และศักยภาพในการสื่อสารกับคนอื่น แม้แต่ศักยภาพในการเข้าใจตัวเอง

³⁴ibid., pp.127-128. ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ก., หน้า 129. K(2)

³⁵Immanuel Kant, อ้างใน W.T. Jone, *A History of Western Philosophy Philosophy* (New York: Harcourt, Brace and World Inc.,1969) pp. 7-8. ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ก., หน้า 129. K(3)

บทบรรยายที่เหมือนกับเป็นการพูดกับตัวเองในงานที่ชื่อว่า "Note from underground" * สะท้อนให้เห็นถึงความหดหู่ ล้มเหลว สับสนและไร้เหตุผลของมนุษย์ที่ไม่มีใครยอมกล่าวถึง งานของ Dostoevsky ทำให้เห็นถึงวิธีการแสวงหาความรู้และความจริงแบบวิทยาศาสตร์ที่เถลิงอำนาจอยู่ในขณะนั้น ซึ่งมีส่วนอย่างมากในการทำให้มนุษย์ไร้ค่า โดดเดี่ยวและแปลกแยก

"ฉันเป็นคนป่วย เป็นคนที่อาฆาตแค้น ไม่หรอกฉันไม่ใช่คนที่มีความสุขเลยแม้แต่น้อย ฉันรู้สึกว่ามีอะไรบางอย่างผิดปกติเกี่ยวกับตัวของฉัน ถึงอย่างนั้นฉันก็รู้ว่าสิ่งนั้นมันคืออะไร และไม่ว่าที่จริงแล้วมีสิ่งผิดปกติเกิดขึ้นกับฉันจริงๆหรือไม่ ฉันปฏิเสธการไปพบแพทย์ ฉันไม่หวังหรอกว่าจะสามารถอธิบายให้เธอ(ผู้ที่ฉันพยายามจะทำความรำคาญอยู่ตอนนี้) เข้าใจได้ ถึงความมั่งร้ายของฉันในกรณีนี้ ; ฉันรู้ว่าฉันไม่สามารถทำร้ายหมอด้วยการปฏิเสธการเข้ารับการรักษา ฉันรู้ดียิ่งกว่าใครว่าแท้จริงแล้วทั้งหมดนี้ฉันก็แค่กำลังทำร้ายตัวตัวเอง ไม่ใช่ใครคนอื่นแม้แต่น้อย แต่ถึงอย่างนั้น ความจริงที่ว่าถ้าฉันปฏิเสธการไปพบหมอ มันก็เป็นเพราะเจตนาร้ายของนั่นเอง" ³⁶

"เหตุผลก็เป็นเพียงแค่เหตุผล และมันก็แค่ทำให้มนุษย์รู้สึกพอใจกับความสามารถในการถกเถียงของตัวเอง ในขณะที่การทำตามใจเป็นทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต(ฉันหมายถึงชีวิตมนุษย์) รวมทั้งเหตุผลที่นางงวงย่นนั้นด้วย เหตุผลจะรู้อะไร มันก็แค่รู้ในเรื่องที่มันประสบผลสำเร็จในการเข้าไปทำการเรียนรู้ ความหมายทั้งหมดของชีวิตมนุษย์อาจสรุปได้ด้วยประโยคเดียว นั่นคือ มนุษย์อยู่เพื่อพิสูจน์ให้เห็นทุกนาที่ว่าเขาเป็นสิ่งมีชีวิต ไม่ใช่อวัยวะที่หยุดนิ่ง" ³⁷

ส่วนนิเชเช่ (Friedrich Nietzsche) (1844-1900) ได้เสนอความคิดเรื่อง ลัทธิสูญนิยม (Nihilism) หรือทฤษฎีที่เห็นว่า "คำอธิบายเกี่ยวกับโลกทั้งหมดที่ผ่านมานั้นผิดพลาด" ทุกสิ่งใน

* Dostoevsky อ้างใน W.T. Jone, *A History of Western Philosophy*. (New York: Harcourt, Brace and World Inc., 1969) p.12 แม้งานเขียนนี้จะตีพิมพ์ในปี 1864(ร้อยปีหลังจากงานของคานท์) แต่ก็ถือได้ว่าในช่วงที่คานท์ผลิตผลงาน " The Critique of Pure reason" ,1781 นั้น ความคิดต่อต้านเช่นนี้ได้เริ่มก่อตัวขึ้นแล้ว และเป็นข้อวิพากษ์ที่ตอบโต้แนวคิดของคานท์อย่างสำคัญ

³⁶Dostoevsky อ้างใน W.T. Jone, *A History of Western Philosophy*, p.10. ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ก., หน้า 123. D(1)

³⁷Ibid., p.11. ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ก., หน้า 123. D(2)

โลกกำลังตกอยู่ในสภาวะไร้ความหมาย ความสำเร็จของมนุษยชาติ หรือ การทำลายวิถีการอธิบายโลกที่ใช้ศีลธรรมทางศาสนาโดยวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ได้ทำลายพลังเจตจำนง (Will) ของมนุษย์ ยิ่งความรู้ทางวิทยาศาสตร์เปิดเผยความจริงมากขึ้นเท่าใด ก็ทำให้มนุษย์สูญเสียศักดิ์ศรีของตนมากขึ้นเท่านั้น จากที่เคยเป็นบุตรของพระเจ้า/เป็นเผ่าพันธุ์ที่ถูกเลือกกลายมาเป็นเพียงสัตว์ชนิดหนึ่ง แต่ถึงมนุษย์ทุกคนเกิดมาเท่าเทียมกันอันเนื่องมาจากพระประสงค์ของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ พระเจ้าที่ว่ำนั้นก็คงตายไปแล้ว³⁸ นอกจากนี้เชตียังกล่าวด้วยว่า "การอ้างถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์" หรือ "สิทธิอันพรากมิได้" นัยหนึ่งก็คือการสร้างความสำเร็จที่มนุษย์มีคุณสมบัติพิเศษเหนือกว่าสัตว์อื่นนั้น เป็นเพียงแค่ศีลธรรมของพวกทาสหรือผู้อ่อนแอเพื่อปกป้องตัวเองจากมนุษย์ที่แข็งแกร่งกว่า

นอกจากนี้นักวิชาการในรุ่นหลังที่ศึกษาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนยังได้ วิเคราะห์แนวคิดของด้านที่ว่าเป็นความล้มเหลวและผิดพลาดของยุคแห่งแสงสว่าง แมคอินไทร์ (Macintyre)³⁹ ไม่เห็นด้วยกับด้านที่สรุปว่า การที่มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผลและมีเจตจำนงของตัวเองนั้นย่อมาหมายความว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีคุณธรรมและสมควรแก่การครอบครองสิทธิ เหตุผลของแมคอินไทร์ ก็คือ การอ้างสิทธินั้นไม่ใช่แค่เพียงการสร้างคุณค่าบางอย่างเพื่อเข้าไปครอบครอง การอ้างสิทธิไปไกลยิ่งกว่าการอ้างความมีเหตุผลหรือคุณค่าในตัวมนุษย์ เนื่องจากมันจำเป็นจะต้องอาศัยกฎเกณฑ์ สถาบัน (แบบแผน วิถีปฏิบัติ) ของสังคมเข้ามารองรับ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การอ้างสิทธิจะบรรลุผลก็ต่อเมื่อมีผู้เห็นด้วย เคารพ กระทั่งยอมรับในความเป็นไปได้และอนุญาตให้อำนาจแห่งสิทธิได้แสดงออกเท่านั้น

ความบกพร่อง(โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของความเป็นนามธรรม/อภิปรัชญา-Metaphysical-และอยู่เหนือการรับรู้โดยผัสสะทั้งหมดทั้งมวล – transcendental- ของมนุษย์ที่จะทำการพิสูจน์ได้ว่ามีจริง) ของการรับรองอำนาจแห่งสิทธิผ่านการอธิบายสภาวะธรรมชาติของมนุษย์ก่อนการมีสังคมการเมือง เจตนาหรือประสงค์ของพระเจ้าทั้งทางตรงและทางอ้อม หรือความรู้เกี่ยวกับตัวตนบางอย่างของมนุษย์ที่จริงแท้แน่นอน (Human Ontology) นั้นอาจจะเป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่งของสาเหตุของปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนทั้งหมดในปัจจุบัน แต่การศึกษาที่ผ่านมาได้ชี้ให้เห็นว่า ความผิดพลาดในชั้นรากฐานเกี่ยวกับชุดของเหตุผลที่นำมาสนับสนุนสิทธิมนุษยชน (ซึ่งโดยทั่วไปถูกเข้าใจว่ามีเพียงสิทธิทางการเมืองและสิทธิพลเมือง) เป็นความผิดพลาดที่ไม่อาจมองข้ามไปได้เพราะมีผลกระทบโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อโครงสร้างหรือเกณฑ์ในการกำหนดความ

³⁸ Anthony J. Langlois, *The Politics of Justice and Human Rights*, p.84.

³⁹ Alasdair Macintyre, "Some Consequences of the failure of the enlightenment Project," in *The Philosophy of Human Rights*, pp.176-177.

หมายรวมทั้งการสร้างควมยอมรับเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ซึ่งจะกลายเป็นเงื่อนไขแรกที่สำคัญที่สุด หากต้องการแก้ไขปัญหาในเชิงเทคนิคหรือการแก้ไขตัวบทกฎหมายให้บรรลุผลสำเร็จ

การวิเคราะห์วาทกรรมว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในบทนี้ได้ทำให้มายาคติหลายประการซึ่งอยู่เบื้องหลังการกำหนดความหมายสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เช่น การอนุญาตให้ปัจเจกบุคคลเป็นผู้กระทำหรือเป็นประธาน(subject) ในการเรียกร้องสิ่งที่บุคคลนั้นๆพึงมีพึงได้เพื่อประโยชน์ของเขาเองในการดำรงชีวิตโดยมีกฎหมายเป็นสถาบันที่รองรับความชอบธรรมหรือประทับตราความถูกต้อง นอกจากนี้ยังแจกแจงให้เห็นเทคนิคของอำนาจที่ปะติดปะต่อประวัติศาสตร์ที่แตกเป็นเสี่ยงๆ เชื่อมต่อรากฐานเชิงเหตุผลนิยมที่ขัดแย้ง ไม่ว่าจะเป็น สิทธิธรรมชาติของมนุษย์ หรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จนกลายเป็นเรื่องราวที่มีพัฒนาการต่อเนื่องและกลายเป็นระบอบความจริงของสังคม

การเปิดเผยให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิหลายๆแนวคิดในช่วงเวลาที่ถูกอ้างอิงว่าเป็นจุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์สิทธิมนุษยชนนั้น ยังทำให้เห็นว่า แนวคิดสิทธินั้นไม่ต่างไปจากเครื่องมือของชนชั้นปกครองหรือผู้มีอำนาจในการครอบงำหรือควบคุมชนชั้นอื่นๆที่ต่ำกว่า การแบ่งประเภทสิทธิออกเป็นยุคต่างๆนั้น ก็เป็นเพียงแค่มุมมองอันหนึ่งซึ่งไม่สามารถออกแถลงความเห็นได้ด้วยตนเองได้เลยหากปราศจากการปฏิบัติการของอำนาจหรือยุทธศาสตร์ที่จะทำให้นมมมองนั้นๆกลายเป็นบรรทัดฐานหรือคุณค่าของสังคม

ผู้เขียนเห็นว่าสิทธิมนุษยชนในฐานะที่เป็นกลไกในการครอบงำสามารถอธิบายต่อไปได้อีก โดยเฉพาะโดยการแจกแจงให้เห็นว่า อำนาจในรูปของความรู้นั้นมีเทคนิคและยุทธศาสตร์อย่างไรบ้างดังนั้นในบทต่อไปว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคมจึงจะเป็นการกล่าวถึงการต่อสู้กันทางอุดมการณ์หรือการต่อสู้เพื่อแย่งชิงพื้นที่ในการแถลงความหมายของสิทธิมนุษยชน